

LukSitko^{1 / 2018}

Moniammatillinen aikakauslehti oppimisvaikeuksista ja erilaisesta oppijuudesta

Lukutaito

Kirjailija
Arja Tiainen
sivu 24

Yhteisopettajuudesta
monipuolisuutta
opetukseen
sivu 16

Väitöskirja
lukivaikeudesta
huolimatta
sivu 20

Oppiva vauva -tutkimus etsii perheitä!

Helsingin yliopiston Oppiva vauva -tutkimuksessa selvitetään vastasyntyneiden oppimiskyvyn yhteyttä myöhempään kielen kehitykseen, jotta kielen kehitykseen liittyvät vaikeudet osattaisiin jatkossa tunnistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Tutkimukseen etsitään mukaan lasta odottavia perheitä, joissa toisella tai molemmilla vanhemmilla on todettu lukivaikeus, ja joiden laskettu aika on keväällä/kesällä 2018.

Lisätietoja ja
ilmoittautuminen löytyy
osoitteesta:

oppivavauva.net

LukSitko

1 / 2018

Pääkirjoitus	Pääkirjoitus	4
Liiton kuulumisia	Uusi puheenjohtaja	5
	Terveiset toiminnanjohtajalta	6
	Liiton kuulumisia	7
	Kevään YO-kirjoitukset 2018	8
	LukSitko –lukijakysely 2018	9
	Vieraat kielet mieleen tekemällä	10
Teema: Lukutaito	Kolumni: Miten kynns poistetaan	12
	Ohjausvuorovaikutus oppilaan tukena	14
	Yhteisopettajuudesta monipuolisuutta opettamiseen	16
	Väitöskirja lukivaikeudesta huolimatta	20
Henkilö	Arja Tiainen: Kirjoittaminen on minulle huumetta	24
Hankekuulumisia	Nohevasti kielitaitoa	28
	Hahkutus jatkuu	30
Kiinnostavaa kirjallisuutta	Esittelyssä neljä ajankohtaista kirjaa	32
På svenska	Kolumn: Så tar man bort tröskeln	36
Yhteystiedot	Erilaisten oppijoiden liiton ja aluejärjestöjen yhteystiedot	38

LukSitko ilmestyy kaksi kertaa vuodessa.

Julkaisija ja tilaukset

Erilaisten oppijoiden liitto ry

Tilaushinta

Vuosikerta 20 €. Tilaus sisältää paperilehden ja samansisältöisen verkkolehden pdf-versiona.

Yhteystiedot

Erilaisten oppijoiden liitto ry
Vuorikatu 16 A 1
00100 Helsinki
p. 050 577 7299

Vastaava päätoimittaja

Airi Valkama
airi.valkama@erilaistenoppijoidenliitto.fi
p. 050 598 4198

Toimitussihteeri

Anita Wendelin
p. 045 156 1981
anita.wendelin@erilaistenoppijoidenliitto.fi

Viestintävaliokunta

Birgitta Grönholm
Anneli Haapaharju
Anita Wendelin
Sarianna Reinikainen
Airi Valkama

Paino

Printmoore Oy
Käännökset ruotsiksi Susanna Gulin
Ulkoasu ja taitto Maene Oy

ISSN 1796-0665

Pääkirjoitus

Unelmia toteuttamassa

Kolmisenkymmentä vuotta elämästäni on vierähtänyt erilaisten oppijoiden parissa ja puheenjohtajan tehtävissä vuodesta 1994 lähtien, ensin Helsingin seudun erilaiset oppijat ry:n (HERO) puheenjohtajana ja vuodesta 2001 Erilaisten oppijoiden liiton tehtävissä 17 vuotta. Aika on kulunut nopeasti, on ollut mielenkiintoista ja haastavia tehtäviä. Näinä vuosina erilainen oppiminen, oppimisvaikeudet ovat tulleet tunnetuiksi. Verkostoissa toimiminen on ollut tapa, jolla olemme saaneet avuksemme päättäjiä, tutkijoita ja ammattilaisia.

Keitä ovat kehittyvässä yhteiskunnassa erilaiset oppijat?

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset, kuten digitalisaatio, uudistukset koulumaailmassa ja työelämässä sekä hallinnolliset muutokset synnyttävät uudenlaisia haasteita eri tavoin oppiville.

On tärkeää selvittää, minkälaisia valmiuksia muuttuva yhteiskunta vaatii kansalaisiltaan ja keitä uudet vaatimukset ulkoistavat? Keitä ovat uudet erilaiset oppijat, jotka pitää huomioida koulutuksessa ja työelämässä. Miten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat tulevaisuudessa heidän osaltaan? Miten esimerkiksi lukivaikeudet huomioidaan digitaalisissa ylioppilaskirjoituksissa, on päivän kysymys.

Miksi oppimisvaikeuksien huomioimista ei oteta vakavasti!

Näin 30 vuoden työrupeaman jälkeen, minun on vaikea ymmärtää, miksi erilaisia oppijoita ei huomioida syrjäytymistä käsittelevissä raporteissa, selvityksissä eikä toimenpide-ehdotuksissa, vaikka tiedetään, että heitä on noin 20 % väestöstä. Tiedetään myös, että tunnistamaton ja tukea vailla jäänyt oppimisvaikeus on suuri syrjäytymisriski.

Erilaisen oppimisen tunnistaminen ja oppimisen tukitoimet tulee aloittaa vauvasta ja niiden tulee jat-

kua tarpeen mukaan vaareille. Tärkeintä on huolehtia, ettei suomalaisesta peruskoulusta lähetetä jatko-opintoihin ja työelämään oppilaita, joiden tapaa oppia ei tunneta ja joilla ei ole riittäviä perustaitoja lukemisessa, kirjoittamisessa, matematiikassa ja digimaailmasta.

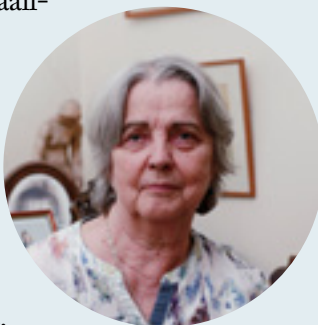
Siunatuksi lopuksi

Vaikka poistun liiton virallisista tehtävistä, oppimisvaikeudet ovat minun juttuni ja erilaisten oppijoiden aseman parantaminen tavoitteeni. Unelmani, johon pyrin koko loppuelämäni. Pitäkää yhteyttä, rakennetaan yhdessä verkostoja pop up -hengessä.

Haluan sydämestäni kiittää kautta maan sitä erilaisten oppijoiden joukkoa, joka lähti kanssani toteuttamaan haavettaan oikeudenmukaisesta, tasa-arvoisesta asemasta yhteiskunnassa sekä joukkoa, joka vuosien varrella on tullut toimintaan mukaan. Suuri kiitos kuuluu myös tutkijoille, ammattilaisille ja päättäjille, jotka ovat lähteneet omalla sarallaan viemään erilaisten oppijoiden huomioimista tukitoimin ja apuvälineiden kehittämistä eteenpäin.

Kiitos myös kaikille HEROn ja liiton työntekijöille sekä erityisesti aluetoimijoille, jotka vapaaehtoisvoimin ovat vieneet tietoisuutta oppimisvaikeuksista alueilleen ja tukeneet ja ohjanneet avun tarvitsijoita. Erityisesti haluan kiittää liiton järjestösihteerä Pirjo Corellia, joka on palvellut meitä vuodesta 1997 lähtien.

Parhaat onnitteluni Jussi Pihkalalle, joka valittiin 21.4. 2018 vuosikokouksessa Erilaisten oppijoiden liiton uudeksi puheenjohtajaksi. Onnea verkostotyölle nopeasti muuttuvassa maailmassa. Hetki on otollinen uudelle puheenjohtajalle, hän voi olla mukana laatimassa uutta nykyisen yhteiskunnan toimintaan sopivaa strategiaa liitolle.

Erilaisten oppijoiden liiton uutena puheenjohtajana aloittaa Jussi Pihkala, kunniapuheenjohtajaksi Airi Valkama

Erilaisten oppijoiden liiton vuosikokouksessa 21.4.2018 uudeksi puheenjohtajaksi valittiin opetusneuvos Jussi Pihkala opetus- ja kulttuuriministeriöstä, vastuualueenaan yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus.

”Olen koko työhistoriani ollut tekemisessä oppimisen ja koulunkäynnin tuen kanssa varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen saakka. Tiedän, että vaikka esimerkiksi oppimisvaikeudet tiedostetaan, voi syntyä tilanne, jossa ei saada riittävästi tukea. Minulla on erilaisesta oppijuudesta kokemusta myös perhepiirissäni.”

Pihkala korostaa, että Erilaisten oppijoiden liiton toimintaa, palveluita, koulutuksia jne. tarvitaan tulevaisuudessa yhä enemmän.

”Yhteiskunnassa on tapahtumassa Sotenkin myötä isoja muutoksia. Myös liitossa alkava strategia työ kiinnostaa kovasti, joten on hyvä hetki hypätä mukaan ja aloittaa yhteistyö koko kentän kanssa.”

Puheenjohtajana 17 vuotta toimineesta Airi Valkamasta tuli samalla liiton historian ensimmäinen kunniapuheenjohtaja. Hän jatkaa liiton toiminnassa myös vapaaehtoisena.

”Nyt on hyvä hetki hypätä mukaan ja aloittaa yhteistyö koko kentän kanssa”, sanoo Erilaisten oppijoiden liiton uusi puheenjohtaja Jussi Pihkala.

Kuva: Antti Kuivamäki

Terveiset toiminnanjohtajalta

Muuttuva lukeminen

Lukutaitoa tarvitaan, jotta voi seurata ja ymmärtää maailman menoa ja osallistua siihen aktiivisesti. Sen perustana on kielitaito: kyky ymmärtää sanoja ja käsitteitä ja kommunikoida muiden ihmisten kanssa – ymmärtää muita ja tulla itse ymmärretyksi. Kielitaito siis edistää lukutaitoa mutta myös päinvastoin, lukutaito edistää kielen kehittymistä. Lukutaito kasvattaa sanavarastoa, jolloin ajatuksia ja tunteita, asioita ja ilmiöitä, voi tunnistaa ja nimetä. Mitä paremmin ihmiset ymmärtävät itseään ja toisiaan, sitä paremmin koko yhteiskunta voi.

Lukeminen harrastuksena on vähentynyt ja korvautunut monenlaisella muulla toiminnalla ja muussa kuin perinteisessä tekstimuodossa olevan informaation käsittelyllä. Me taidammekin lähes kaikki viettää yhä enemmän aikaa audiovisuaalisen informaation äärellä ja vähemmän kirjoitetun tekstin parissa. Tästä seuraa monia kysymyksiä. Mitä hyvää tässä muutoksessa on menetetty ja mitä hyvää saatu tilalle? Onko muutos kehitystä vai taantumusta? Ymmärtävätkö ihmiset tänä päivänä toisiaan ja ympäröivää maailmaa paremmin vai huonommin kuin aiemmin? Onko perinteisen lukutaidon heikentyminen uhka demokratialle ja ihmisten hyvinvoinnille? Kysymyksiin ei taida kenenkään olla (vielä) varmoja vastauksia.

Entäpä lukivaikeus ja muuttuva lukutaito?

Lukivaikeuden kohdalla käsite ”oppimisvaikeus” on sikäli harhaanjohtava, että lukivaikeuksiset kylä oppivat asioita ja omaksuvat tietoja ja taitoja kuten muutkin. Hankaluus ilmenee, kun asiat pitää opetella lukemalla.

Tänä päivänä tietotekniikka mahdollistaa lukemisen kuuntelemalla ja kirjoittamisen puhumalla.

Äänikirjat yleistyvät, ja tietoteknisten laitteiden avulla kaikki digitaalisessa muodossa oleva teksti on mahdollista kuunnella. Väistämättä herää uusia kysymyksiä: Voiko arjessa, opinnoissa ja työelämässä selviytyä hyvin osaamatta lukea kirjoitettua tekstiä? Ajatus on hämmentävä mutta myös innostava. Voivatko oppimis-, opiskelu- ja opetusmenetelmät kehittyä siten, että on mahdollista jo pienestä pitäen tottua käsittelemään, tuottamaan ja jakamaan tekstejä kuuntelemalla ja puhumalla? Kehittyvätkö sanavarasto ja itseilmaisuus siten yhtä rikkaiksi kuin lukutaitoon perustuvissa oppimisprosesseissa? Hienoa oppimisen ja tasa-arvon kannalta tietenkin on, jos menetelmät ja mahdollisuudet ovat monet.

Vierailin hiljattain Iris-keskuksessa, jossa kysyin näkövammaisilta, menettävätkö pistekirjoitus uuden tietotekniikan myötä merkitystään. Ikätoverini (keski-ikäiset) olivat sitä mieltä, että ehdottomasti ei: pistekirjoitus on myös tulevaisuudessa välttämätön taito ja tärkeä osa näkövammaisten kommunikointia. Yliopistossa opiskeleva nuori mies puolestaan totesi, että hän osaa pistekirjoitusta vain auttavasti ja suoriutuu opinnoissaan ja arjessaan mainiosti digitekniikan avulla kuunnellen ja puhuen.

Tavasta riippumatta – antoisia lukuhetkiä kaikille!

SARIANNA REINIKAINEN
TOIMINNANJOHTAJA
ERILAISTEN OPPIJOIDEN LIITTO RY

Liiton kuulumisia

Uusi asiantuntija liittoon

Oppimisen apuvälinekeskuksessa aloittaa kevään aikana varhaiskasvatuksen asiantuntijana **Annele Wiman**.

Liiton ohjaajakoulutukset kiinnostavat ammattilaisia

Erilaisten oppijoiden liiton Oppimisen apuvälinekeskus aloitti tammikuussa 2018 ohjaajakoulutukset varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaisille.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toivoivat työhönsä sellaisia sovelluksia, jotka tukevat lapsen kielellisiä ja tarinallisia taitoja, vuorovaikutus- ja ryhmätaitoja, matemaattisen päättelykyvyn ja kielen oppimisen taitoja sekä hienomotoriikan kehittymistä. Näiden taitojen omaksuminen osaksi arkea ja oppimista helpottaa lasta kouluun siirtyessä.

Kuntien välillä eroja

”Kunnat eroavat toisistaan esimerkiksi käytettävissä olevilla oppimisen välineillä. Osalla päiväkodeista on tabletit käytössä ja tämän ryhmän kanssa pilotoimme oppimisen tukemista tablettiin saatavien sovellusten avulla”, kertoo asiantuntija **Susanna Maijanen** Oppimisen apuvälinekeskuksesta.

Espoossa tabletit on otettu mukaan osaksi päivittäistä toiminnallisuutta useampi vuosi sitten.

”Kun tabletin ympärillä tutkitaan asioita ja toimitaan yhdessä, jokainen lapsi pääsee käyttämään vahvuuksiaan. Sosiaalisen kanssakäymisen taidot vahvistuvat ja lapsi oppii ilmaisemaan itseään kuvien ja eleiden avulla”, kertoo varhaiskasvatuksen asiantuntija **Satu Nerg-Öhman** Espoosta.

”Lasta ei saa kuitenkaan jättää yksin tabletin kanssa, vaan laitteella on selkeä pedagoginen tarkoitus ja sen kautta yhdessä tekemisen meininki. Kun pedagogista toimintaa suunnitellaan inklusioperiaatteen mukaisesti, laite voi toimia osallistamisen välineenä. Jokainen lapsi pääsee silloin harjoittele-

maan turvallisessa ilmapiirissä juuri hänen kehitykselleen tärkeitä taitoja”, Nerg-Öhman jatkaa.

”Perimmäistä syytä lukivaikeuksiin ei edelleenkään tiedetä. Pilottiryhmän palautteen mukaan 90 % osallistujista suosittelee Oppimisen apuvälinekeskuksen ohjaajakoulutusta kollegoilleen. Erityisesti tietoa varhaisesta tunnistamisesta toivottiin jatkossa lisää”, toteaa Maijanen.

Oppimisen olohuone - tukiverkosto aikuiselle erilaiselle oppijalle

Oppimisen olohuone -pilotissa on käynnistetty ammattilaisille suunnattu kehitystyöpajasarja. Taitotuunaajat ja ESR-hankkeen yhteistyökumppanit järjestävät Oppimisen olohuoneen kehitystyöpajoja yhdessä Nuorten erilaisten oppijoiden (NEO) kanssa.

”Kehitystyöpajoissa opetuksen ja ohjauksen ammattilaiset pääsevät kokemuksellisesti tutustumaan aikuisen erilaisen oppijan oppimiseen vaikuttaviin asioihin. Mukana ovat myös oppimista helpottavat applikaatiopohjaiset menetelmät ja tukivälineet”, kertoo projektipäällikkö **Heli Turja**, Erilaisten oppijoiden liitosta.

Taitotuunaajat -hankkeen tavoitteena on, että syksyyn 2019 mennessä Oppimisen olohuone toiminta olisi vakiintunut pääkaupunkiseudulla osaksi Helsingin seudun erilaisten oppijoiden (Hero) toimintaa.

Työn alla on myös, että maakunnissa suunnitteilla olevat uniikit versiot Oppimisen olohuoneesta tavoittavat oman kävijäkuntansa.

”Kaiken kaikkiaan haluamme, että Oppimisen olohuoneesta kehittyy oppimisvaikeuksisten aikuisten perustaitoja ja kompensointikeinoja tukeva verkostotoimija yhdessä hyvien, alueellisten yhteistyökumppaneiden kanssa”, kiteyttää ohjaava opettaja **Pasi Sarsama** Erilaisten oppijoiden liitosta.

Kevään YO-kirjoitukset 2018

Hyvät abiturientit ja jo kirjoittaneet, opettajat ja vanhemmat!

Erilaisten oppijoiden liittoon on otettu yhteyttä digitaalisten ylioppilaskirjoitusten aiheuttamista ongelmista erilaisille oppijoille.

Keräämme tietoa esiintyneistä ongelmista, mutta myös helpotuksista, jota siirtyminen digitaalisiin kirjoituksiin on tuonut tullessaan. Palautteen pohjalta kokoamme omaa kannanottoa ja pyrimme vaikuttamaan välittömästi käytännön asioihin.

Kokemuksenne pyydämme lähettämään sähköpostitse osoitteeseen pirjo.corell@erilaistenoppijoidenliitto.fi tai soittamalla Erilaisten oppijoiden liiton yleisnumeroon 050 5777 299.

Palautteet ovat luottamuksellisia.

Kiitos kokemuksistanne ja ideoistanne jo etukäteen!

LukSitko –lukijakysely 2018

Kiitos kaikille LukSitko-lehden lukijakyselyyn vastanneille.

Teitä vastaajia oli kaikkiaan 125.

Saimme arvokasta ja monipuolista tietoa, jonka avulla voimme kehittää lehteä edelleen paremmaksi kaikille lukijoille.

Tässä muutamia nostoja kyselystä:

67% vastaajista on ollut tyytyväinen LukSitko-lehden sisältöön.

TOP 4 aiheet ovat:

1. Erilainen oppiminen/Oppimisvaikeudet	83%
2. Oppimisen apuvälineet	71%
3. Tutkimusaiheet	71%
4. Koulutus	58%

Kysymyksessä haluaisitko lukea lehden artikkeleita myös internetissä ja somessa?

- 48% vastaajista haluaa lukea artikkeleita liiton nettisivuilla
- 35% Facebookissa

Huomioitavaa on, että 43% vastaajista ei halua lukea artikkeleita verkossa lainkaan.

Jatkamme LukSitko-lehden kehittämistä ja uusimme kyselyn säännöllisesti.

Kiitos!

Vieraat kielet mieleen tekemällä

Keväisenä lauantaina Erilaisten oppijoiden liiton koulutustilaan kokoontui vajaa parikymmentä liiton alueyhdistysten aktiivia, toimiston työntekijää ja hallituksen jäsentä. Luvassa oli mielenkiintoinen matka kielten opiskelun maailmaan.

Koulutuksen aloitti dosentti **Sari Ylinen** Helsingin yliopistosta. Hän käsitteli vieraiden kielten oppimista ja oppimisvaikeuksia aivotutkimuksen valossa. Ahaa -elämys kuvaa parhaiten usean yleisössä istuneen erilaisen oppijan reaktiota Sarin luentoon. Yksi heistä oli Joensuun seudun erilaiset oppijat ry:n puheenjohtaja **Pirjo Hämäläinen**, joka kertoi saaneensa selvyuden, miksi englannin kieli ei suju kuuntelemalla tai puhumalla.

”Haluaisin osallistua small talk -keskusteluun, mutta minulle se ei sovi”, Pirjo harmittelee. Koulutus kuitenkin tarjosi hänelle tietoa syistä, miksi hän ei kuule kieltä ja paljon vinkkejä, miten kieltä voi opiskella esimerkiksi äännteitä harjoittelemalla.

Kieltä jäätelötikuista?

Luennon jälkeen sukellettiin syvälle käytäntöihin, kun **Heini Syyrilä** paljasti paikalle tuomiensa laatikoiden sisällön. Viime syksynä vuoden kielten opettajaksi palkittu Syyrilä onnistui esittelemään viikonlopun aikana kymmeniä erilaisia käytännön keinoja takoa vierasta kieltä päähän.

Pöydillä pelattiin milloin muovilusikoista, kananmunankennoista, jäätelötikuista, pyykkipojista tai muovikorkeista taiteiltuja ruotsin sanojen sukuharjoituksia. Välillä levitettiin liikennematto ja ohjattiin pikkuautoja saksaksi sekä harjoiteltiin puhumista etsimällä Angela Merkeliä Afrikasta sovelletun Afrikan tähti -pelin avulla.

Parasta antia käsillä tekeminen

Vauhdikkaan ja naururikkaan viikonlopun palaute oli positiivista. Osallistujien joukossa oli myös liiton nuorisotoiminnan, Nuoret erilaiset oppijat (NEO), jäseniä. **Leif Hagertille** vaikeinta kielten opiskelussa on ollut sanojen taivuttaminen, pidempien sanojen ulkoa opettelu ja lauseiden muodostaminen. Koulutus tarjosi listan ohjelmista, joilla voi harjoittaa sanastoa ja puhetta.

Anna Lunden sanoi oikeinkirjoituksen haasteeseen niin suomen kuin vieraiden kielten opiskelussa. Koulutus tarjosi tähän avuksi paljon hyödyllisiä ja konkreettisia harjoituksia. Käsillä hypistely on Annalle mieluinen tapa oppia, joten jäätelötikut ja kananmunankennot olivat oiva tapa kielten oppimiseen.

Brice Persons on kasvanut kielten keskel-

lä, koska monikielisessä perheessä äidin kanssa puhutaan suomea, isän kanssa englantia ja kouluja on käyty ruotsin kielellä. Vaikka kielet ovat olleet tuttuja ja esimerkiksi ruotsin kielen en- ja ett-su-vut on oppinut kuulemaan, on oikeinkirjoitus ollut haastavaa. Koulutuksen menetelmät olivat kiinnostavampia kuin koulussa, jossa kieliä pitää takoa päähän pelkkien kirjojen avulla.

Nuorilta kysyttäessä mikä oli koulutuksessa kivointa ja mieleenpainuvinta, vastaukset olivat miltei yhteneväisiä. Käsillä tekeminen oli mieluista ja vaihtoehtoinen tapa opettaa kieltä.

”Mieleeni jäi parhaiten apuvälineenä ollut kanamunakenno ja jäätelötikut, joilla harjoiteltiin ruotsin kielisten sanojen taivuttamista. Tässä kohtaa koin onnistumisen tunteen, kun todella opin tiettyjen sanojen taivuttamista”, Leif Hagert sanoo.

”Kukaan ei ole huonompi kuin toinen, koska kukaan ei osaa pelin sääntöjä ja rakennetta etukäteen”, toteaa Brice koulutuksen lopuksi.

Koulutus tarjosi listan ohjelmista, joilla voi harjoittaa sanastoa ja puhetta.

Miten kynnys poistetaan

Olen opettanut lukutaitoa 3000 heikosti lukevalle nuorelle teknisen alan ammattiopistoissa. Heidän lukumotivaatiota heikentävät syyt on helppo luetella: lukihäiriöt, oppimisvaikeudet, erilaiset keskittymiskyvyn ongelmat, impulssikontrollin puute ja joskus päihdeongelmat. Ylivoimaiselta enemmistöltä puuttuvat myös lukevat esikuvat ja elävä suhde lastenkirjallisuuteen.

Opetustilannetta vaikeuttaa se, että nämä nuoret ovat jo vuosia sitten tottuneet ajatukseen, että he ovat huonoja äidinkielessä. He suoriutuvat heikosti ja tietävät sen, ja siksi heidän motivaationsa on matala. Sanoisin, että he antavat opetettavalle asialle noin neljän minuutin mahdollisuuden. Jos sinä aikana ei pysty herättämään heidän kiinnostusta aiheeseen, peli on menetetty.

Erityisopetuksen peukalosääntö on, että kynnys madaltaminen opettavaan asiaan ei riitä. Kynnys pitää saada poistettua kokonaan. On lähdettävä liikkeelle jo ennestään tutusta tontista. Opettajan sosiaaliset taidot myös korostuvat, pelkän vuorovaikutuksen synnyttäminen vaatii usein ponnistelua. Tässä työssä Mikko Sarjanen on ollut kullannarvoinen työpari, sillä hänen kykynsä muodostaa tiivis suhde tuntemattomiin ihmisiin on oppitunneilla korvaamaton.

Lukutaidon opettamisessa tälle ryhmälle on myös paradoksaalisesti vältettävä tekstipohjaista työskentelyä. Kirjoituksen ja puheen välistä rajaa liudentamalla suuri osa tekstianalyysistä on mahdollista hoitaa suullisesti. Lukemisaktin ponnistelusta päästään silloin suoraan semantiikkaan ja syntaksiin, kompastelematta tekstin tankkaamisen koukeroihin.

Merkillepantavaa heikosti lukevissa oppilaissa on heidän hyvät valmiutensa. Suurimman oppimiskynnyksen muodostaakin motivaatio, joka on koetuksella suurimmalla osalla myötäsyttyisten vaikeuksien takia.

Kaikki nuoria opettaneet tietävät valtaosan heikosti pärjäävistä nuorista ajattelevan, että heillä osaisivat mitä vain, jos vain kiinnostaisi opetella. Se synnyttää valheellista itsetuntoa juuri sillä alueella, jonka kehittyminen edellyttää toistoa. Totuus on, että käsitteellistä ajattelua ei hallitse ennen kuin sillä alkaa systemaattisesti operoida – aivan kuin englantia ei hallitse ilman jatkuvaa toistoa.

Oppimiskynnyksen poistaminen onnistuu helpoiten opettamalla uutta asiaa tavalla, jonka oppilaat luulevat jo ennestään tietävänsä. Esimerkiksi kriittistä medialukutaitoa on helpointa opettaa asettamalla oppilaat asiantuntijoiksi. Kriittinen hahmotus syntyy silloin kollektiivisena asenteena takertumatta oppilaiden yksilöllisiin puutteisiin. Tekstianalyysin mekanismien hahmottamisessa onkin tehokkainta operoida sellaisella aineistolla, jonka oppilaat kuvittelevat tuntevansa läpikotaisin. Se voi olla vaikka lastenlaulu.

On ollut kiinnostavaa huomata, että hankalatkin oppilaat saattavat osoittaa hyvin korkeaa lukutaitoa, kun lukemisen esteet saa raivattua tieltä. Poikien heikko menestys lukuaineissa liittyykin varmasti osittain mittaustapaan. Alisuoriutumisen syy on tarve kompensoida huonoja tekstitaitojen lähtökohtia asennoitumalla koko aiheeseen yhdentekevänä.

Kun opetettavaan asiaan syntyy ulkokohtainen

suhde, sen voi ohittaa sanoilla ”so what”. Opettajan harteille jää silloin vääntää rautalangasta asian relevanssi. Ongelma ei tältä osin selvästi ole opettajien taidoissa, vaan resursseissa. Oppimistulosten polarisoitumisen syy on erityisopetuksen vähäisyydessä. Lukivaikeuksiin pitäisi puuttua ennen kuin oppilas itse tiedostaa ongelman. Tapaamieni oppilaideni kanssa ollaan usein jo 10 vuotta myöhässä.

Aleksis Salusjärvi

Helsingissä asuva kulttuuritoimittaja ja sanataideohjaaja, joka on vetänyt ammattikouluihin suunnatun sadan työpajan Sanat haltuun -hankkeen yhdessä Mikko Sarjasen kanssa.

Totuus on, että käsitteellistä ajattelua ei hallitse ennen kuin sillä alkaa systemaattisesti operoida – aivan kuin englantia ei hallitse ilman jatkuvaa toistoa.

Ohjausvuorovaikutus oppilaan tukena

Opettajan vastuulla on varmistaa, että jokainen oppilas saa ohjausvuorovaikutuksessa sopivassa suhteessa onnistumisen kokemuksia ja osaamisensa edelleen kehittämisen mahdollisuuksia. Jotta opettajan tarjoama ohjaus vastaisi kaikkien oppilaiden tarpeisiin, erityishuomio tulee kiinnittää oppilaisiin, joille uuden osaamisen rakentaminen on selvästi hitaampaa ja vaivalloisempaa kuin vertaisilleen.

Tavoitteena laadukas ohjausvuorovaikutus

Laadukkaan ohjausvuorovaikutuksen rakentaminen näiden oppimisvaikeusoppilaiden oppimisen tueksi haastaa opettajaa jatkuvasti kehittämään vuorovaikutustaitojaan, mutta onnistuessaan varmasti palkitsee sisukkaasti ponnistelleen opettajan.

Onnistuneen ohjausvuorovaikutuksen lisäämiseksi olen väitöskirjassani keskittynyt yhteistyössä opettajien kanssa tarkastelemaan ja edistämään oppimisvaikeusoppilaiden oppimista. Väitöskirjassani keskeisenä tavoitteenani on pohtia, miten voidaan käyttää optimaalisesti se usein vähäinen, mutta kuitenkin ainutlaatuisen merkityksellinen aika, joka voidaan resursoida oppimisvaikeusoppilaiden tukemiseen.

Opetuskokeiluja monimutkaisten taitojen tukemiseksi

Väitöskirjani pitkittäistutkimuksissa selvitimme oppimisvaikeusoppilaiden monimutkaisten taitojen, kuten matemaattisen ongelmanratkaisun ja luetun ymmärtämisen oppimista sekä näiden taitojen ohjauksen kannalta keskeisiä vuorovaikutusprosesseja. Toteutimme yhdessä oman osaamisensa kehittämisestä innostuneiden, kokeneiden erityisopettajien kanssa pienryhmissä kolme opetuskokeilua, jotka sijoittuivat kehittämiimme innovatiivisiin, vuorovaikutusta tukeviin, osin teknologiaperustaisiin oppimisympäristöihin.

Osa opetuskokeiluja erityisopettajille järjestettiin työnohjausta, jossa käytettiin onnistuneen ohjausvuorovaikutuksen periaatteiden

konkretisoinnissa avuksi keskusteluja opetuskokeilujen aikana kuvatuista videoista. Kehittämiemme analyysimenetelmien avulla tarkastelimme opetuskokeiluista

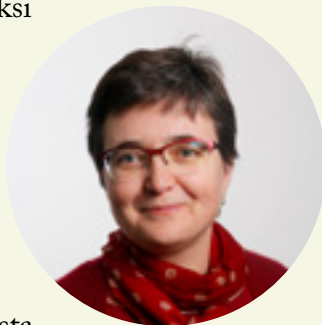
kuvattuilta videoilta, miten huolellisesti opettajan ohjaus on sovitettu oppimisvaikeusoppilaiden oppimiseen pitkäkestoisten vuorovaikutusprosessien aikana.

Oppimisvaikeusoppilaiden tukeminen kannattaa!

Väitöskirjani tulokseni osoittivat selvästi ohjausvuorovaikutuksen ja innovatiivisten, teknologia-perustaisten oppimisympäristöjen voiman oppimisvaikeusoppilaiden monimutkaisten taitojen tukemisessa. Resurssien suuntaaminen oppimisvaikeusoppilaiden tukemiseen siis ehdottomasti kannattaa! Väitöskirjani tulokset osoittavat, että jos ohjausvuorovaikutus pystytään sovittamaan oppilaan tarpeisiin, oppimisvaikeusoppilaiden taidot kehittyvät ikäryhmän vertailutasolle esimerkiksi matemaattisessa ongelmanratkaisussa. Onnistuneen ohjausvuorovaikutuksen avulla oppimisvaikeusoppilaita voidaan siis auttaa välttämään oppimisvaikeuksien kasautumiseen liittyviä haasteita opiskelu- ja työurallaan.

Ohjausvuorovaikutuksen haasteita

Tutkimukseni osoitti myös haasteita oppimisvaikeusoppilaiden taitojen optimaalisessa tukemi-

sessä. Toivoimme, että luetun ymmärtämistaitojen oppimiseen tähtäävä ohjausvuorovaikutus painotuisi tai ainakin vähitellen pitkäkestoisten ohjausprosessien aikana siirtyisi yhä enemmän korkeille, peruslukutaidon päälle rakentuville taitotasolle. Keskeisimpänä ohjausvuorovaikutuksen haasteena kuitenkin oli, että erityisopettajan ja oppilaiden vuorovaikutus samalla alhaisella, peruslukutaidon sujuvuuteen tähtäävällä taitotasolla oli koko opetuskokeilujen ajan liian tyypillistä ja vuorovaikutus samalla korkealla, ymmärtämistaitoja vahvistavalla tasolla liian harvinaista. Valitettavasti ohjausvuorovaikutuksessa ei siis tapahtunut myönteistä, ymmärtämistaitojen kehittymistä voimistavaa kehitystä opetuskokeilujen aikana.

Lupaavinta, mutta valitettavasti usein toteutumatta jäänyttä oppimispotentiaalia ilmeni kun erityisopettaja tai oppimisvaikeusoppilaat loivat mahdollisuuksia osallistumalla toista vuorovaikutukseen osallistujaa korkeammalla tasolla. Toivoimme, että opetuskokeilujen aikana erityisopettajan luomat oppimismahdollisuudet lisääntyisivät. Kuitenkin opettajilla oli haasteita sisukkaasti lisätä luomiaan korkeatasoisia, luetun ymmärtämistä tukevia oppimismahdollisuuksia. Osa opettajista jopa vähensi niitä.

Oppilaiden osaamisen vahvistuminen

Sen sijaan mukava yllätys oli, että oppimisvaikeusoppilaiden luomat korkeatasoiset, luetun ymmärtämistaitojen harjoitteluun siirtymistä kuvaavat mahdollisuudet lisääntyivät. Valitettavasti opettajat eivät kuitenkaan joustavasti tarttuneet oppilaiden parempaan valmiuteen luetun ymmärtämisen harjoitteluun siirtämällä harjoittelun painopistettä vaativampiin ymmärtämistaitoihin pitkäkestoisten opetuskokeilujen aikana.

Myönteisen tunnetuen merkitys

Tulokset nostavat esiin myös, että monimutkaisten taitojen oppimiseen tähtäävän ohjauksen tulisi sopivan haastetason lisäksi sisältää johdonmukaista myönteistä tunnetukea. Näin oppimisvai-

keusoppilaiden oppimisen lukkoja voitaisiin avata riittävän monipuolisesti.

Lisää tuen elementtejä mukaan!

Tulosteni perusteella korostuu tarve jatkossakin voimakkaasti panostaa ohjausvuorovaikutuksen kehittämiseen. Onnistuakseen oppimisvaikeusoppilaiden oppimisen tukemisessa opettajan tulisi herkästi havainnoida ja joustavasti jatkaa oppilaidensa vuorovaikutuksen aikana luomia mahdollisuuksia liittämällä ne osaksi oppimistavoitteisiin tähtäävää vuorovaikutusta. Tämä nostaa keskiöön opettajien vuorovaikutustaitojen systemaattisen kehittämisen sekä opettajankoulutuksessa että osana jokaisen opettajan oman osaamisen jatkuvaa kehittämistä.

Yhteistyö voimavarana

Koska yksittäisen opettajan resurssit usein ovat riittämättömät, tulee käyttää tehokkaasti myös vertaisten ja oppimisympäristöjen eli erilaisten materiaalien, välineiden ja teknologian luomia oppimismahdollisuuksia. Opettajan jaksamisen kannalta tärkeää on myös moniammatillisen yhteistyön, yhteisopettajuuden ja huoltajien tuen taitava hyödyntäminen.

Haasteet korostavat myös tarvetta jatkaa tutkijoiden ja opettajien välisen yhteistyön kehittämistä optimaalisen ohjausvuorovaikutuksen lisäämiseksi. Jatkossakin tarvitaan siis opetuskokeilututkimuksia, joissa ohjausvuorovaikutuksen laatua parantavia periaatteita pitkäjänteisesti koetellaan kouluarjessa, jotta kasvatustieteellinen tutkimus voi tuottaa perusteltuja ratkaisuja kasvatuksen kentän haasteisiin.

TEKSTI: ANNA RYTIVAARA, (JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO), IINES PALMU (NIILO MÄKI INSTITUUTTI), RAISA AHTIAINEN (HELSINGIN YLIOPISTO), JUHA KONTINEN (MUURAMEN KAUPUNKI), JONNA PULKKINEN (JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO)

Yhteisopettajuudesta monipuolisuutta opettamiseen

Yhteisopettajuus on vahvasti esillä uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Se on myös olennainen osa kolmiportaisen tuen järjestämistä. Ennen kaikkea yhteisopettajuus on kuitenkin opettajien työmuoto, jota voi soveltaa monella tavalla.

Yhteisopettajuus ja sen soveltaminen lukioopetuksessa

Yhteisopettajuus tai opettajien yhteistyö eivät ole uusia ilmiöitä koulumaailmassa. Yhteisopettajuuteen sisältyy varsinaisen opettamisen lisäksi muun muassa opetuksen suunnittelua, kotien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä oppilaiden ja opettajien oman työn keskinäistä arviointia.

Yhteisopettajuus ja opettajien yhteistyö ovat nousseet valtakunnallisessa koulutuspolitiikassa aiempaa selvemmin esille 2010-luvulla. Syksyllä 2016 käyttöön otetussa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa yhteistyötä painotetaan huomattavasti enemmän verrattuna edelliseen. Uudessa opetussuunnitelmassa painottuvat niin opettajien, oppiaineiden, kuin vuosiluokkienkin välinen yhteistyö.

Yhteistyö on läpileikkaavaa sisältäen muun muassa koulujen oman opetussuunnitelmatyön, opettajien välisen yhteistyön, oppilaiden keskinäisen yhteistyön sekä työskentelyn koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteisopettajuuden merkitys korostuu myös tuen järjestämisessä oppilaalle, koska tuen tarpeen arviointi ja tukimuotojen suunnittelu edellyttävät opettajien yhteistyötä.

Yhdessä opettamisen mallit

Opettajat voivat opettaa yhdessä monella tavalla. Yhteisopettajuuden erilaisista luokitteluista esittelemme kolme päämallia, jotka ovat muunneltavissa tilanteen mukaan. Esimerkeissä käytetään kahta opettajaa, mutta yhteisopettajuutta voi

hyvin toteuttaa myös useamman opettajan kesken.

Rinnakkain opetettaessa opetusryhmä jaetaan esimerkiksi kahteen ryhmään. Opettajat voivat käyttää ryhmissään eri opetusmenetelmiä ryhmän tarpeiden mukaan, mutta opettaa saman sisällön. Opettajat voivat myös opettaa ryhmille eri sisällön ja vaihtaa ryhmiä kesken tunnin. Ryhmiä olisi hyvä käyttää joustavasti ja vaihtelevasti niin, että oppilaat oppivat työskentelemään erilaisissa ryhmissä.

Avustavan ja täydentävän opettamisen mallissa toinen opettaja on päävastuussa opetuksesta toisen opettajan avustaessa. Avustavassa roolissa oleva opettaja voi esimerkiksi kierrellä luokassa tukemassa yksittäisiä oppilaita, huolehtia luokan työrauhasta tai hoitaa muita oppitunnin kulkua edistäviä tehtäviä tunnin aikana. Opettajat voivat vaihtaa roolejaan kesken tunnin aihealueittain tai oppitunneittain kuitenkin niin, että kukin opettaja on vuorollaan päävastuussa.

Tiimiopettajuudessa molemmat opettajat ovat yhdessä vastuussa kaikkien oppilaiden oppimisesta. He vastaavat yhdessä opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Tunnilla he opettavat yhdessä tai vuorotellen. Tehtäviä jaetaan joustavasti ja tilanteen mukaan. Olennaista tiimiopettajuudessa on jaettu vastuu kaikista opetukseen liittyvistä tehtävistä sekä se, että opettajilla on kyky toimia joustavasti yhteisymmärryksessä kaikissa tilanteissa.

Kaikille malleille on yhteistä, että yhteisopettajuus perustuu kahden opetuksen asiantuntijan

keskinäiselle kunnioitukselle ja luottamukselle. Toimivan yhteistyön lähtökohtana on avoin keskustelu yhteistyön tavoista ja tavoitteista. Suunnitteluvaiheessa työparin kanssa kannattaa keskustella rohkeasti siitä, mitä yhteistyöltä toivoo ja mikä siinä mahdollisesti mietityttää.

Joustava ryhmittely ja eriyttäminen

Yhteisopettaminen tarjoaa hyvän pohjan oppilaiden joustavalle ryhmittelylle ja sen myötä opetuksen tehokkaalle eriyttämiselle. Joustavalla ryhmittelyllä tarkoitetaan sitä, että oppilaat voivat tarpeen mukaan opiskella erilaisissa ryhmäkoonpanoissa. Nämä ryhmät eivät ole kiinteitä, eikä niiden perustana ole oppilaan tuen taso pedagogisissa asiakirjoissa. Ryhmittely perustuu aina oppitunnin ja oppilaiden tavoitteisiin.

Erilaisia ryhmiä voidaan muodostaa joko yhtä oppituntia tai opetusjaksoa silmällä pitäen tai tarpeen mukaan pidemmäksikin aikaa. Kun oppilaita ryhmitellään joustavasti oppimistarpeiden ja -tavoitteiden mukaan, opetuksen eriyttäminen helpottuu. Parhaimmillaan eriyttäminen mahdollistaakin kaikkien oppilaiden osallistumisen opetukseen ja tarjoaa erilaisia tapoja lähestyä opittavaa asiaa tai näyttää osaamisensa. Tarkoituksena on tarjota opetusta, joka huomioi oppilaiden henkilökohtaiset tarpeet leimaamatta tai erottelematta heitä.

Eriyttäminen koskee luokan jokaista oppilasta eikä vain heikoimpia ja eriyttämistä voikin pitää

kaiken opetuksen suunnittelun lähtökohtana. Opetuksen eriyttäminen on mahdollista myös isoissa ryhmissä. Tällöin korostuu opettajien yhteistyö materiaalien suunnittelussa ja valmistelussa sekä se, että tunnilla käytettävä opetusmateriaali vastaa oppilaiden yksilöllisiä tarpeita.

Tarkoituksena on tarjota opetusta, joka huomioi oppilaiden henkilökohtaiset tarpeet leimaamatta tai erottelematta heitä.

Parhaimmillaan yhteistyö on ideoiden ja vastuun jakamista toisen ammattilaisen kanssa. Yhteistyöstä saa energiaa ja lisämotivaatiota arkeen.

Sovelluksia lukiopetukseen

Lukurallissa alkuopetuksen oppilaat voivat kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan omalla tasollaan. Opettajat piilottavat koulun käytäville lukukortteja, joissa on äänteitä, tavuja, sanoja ja virkkeitä. Oppilaat etsivät omaan lukutaitoonsa sopivan lukukortin, lukevat sen sisällön ja palaavat luokkaan kirjoittamaan lukemansa kirjoitusvihkoon. Ennen uuden kortin etsimistä oppilas tarkistaa kirjoittamansa yhdessä opettajan kanssa.

Lukurallissa molemmat opettajat voivat huolehtia kirjoitusvihkon tarkastamisesta. Opettajien keskinäisen työnjaon voi toteuttaa myös siten, että toisen opettajan huolehtiessa kirjoitusvihkon tarkastamisesta toinen opettaja teettää aloitteleville lukijoille nopean kirjain-äänne -harjoituksen tai etsii lukukortin yhdessä sellaisten oppilaiden kanssa, joille itsenäinen työskentely on vielä liian haastavaa.

Ylemmillä luokka-asteilla luetun ymmärtämistä, lukusujuvuutta ja erilaisia lukustrategioita voidaan harjoitella esimerkiksi työpistetyöskentelynä. Eriytävä materiaali valmistellaan etukäteen, ja valmisteluvastuu jaetaan opettajien kesken. Oppilaat voivat joko kiertää kaikki työpisteet tai määrittää yhdessä opettajan kanssa itselleen sopivan määrän suoritettavia työpisteitä.

Työpisteillä oppilaiden tehtävänä voi olla esimerkiksi: 1) lukea omavalintaista tekstiä minuutin ajan, 2) lukea lyhyt teksti ja toistaa sen sisältö omin sanoin, 3) lukea teksti ja laatia siitä mielilekartta, 4) harjoitella opettajan johdolla tekstin ennakkointia ja silmäilevää lukemista, ja 5) lukea teksti ja keksiä lukemastaan tekstistä kysymyksiä.

Yhteistyön voimaa

Kahden opettajan työpanos ja läsnäolo helpottavat opetuksen eriyttämistä ja ryhmien monipuolista käyttöä. Molempien osaamista ja oppilaantuntemusta kannattaa hyödyntää jo suunnitteluvai-

heessa, kun mietitään opetuksen tavoitteita sekä keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Hyödyntämällä toisen opettajan työpanosta suunnitelmallisesti opetusta voi eriyttää myös isossa ryhmässä käyttämällä oppilaiden taitoja ja tarpeita vastaavaa opetusmateriaalia ja joustavia ryhmiä.

Kuten vanha sanonta kuuluu, yhteistyössä on voimaa. Parhaimmillaan yhteistyö on ideoiden ja vastuun jakamista toisen ammattilaisen kanssa. Yhteistyöstä saa energiaa ja lisämotivaatiota arkeen. Avoin mieli ja yhdessä sovitut selkeät raamit yhteistyölle hyödyttävät sekä opettajaa että oppilaita.

Lähteet

Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T. & Thuneberg, H. 2011. Samanaikaisopetus on mahdollisuus: Tutkimus Helsingin pilottikoulujen uudistuvasta opetuksesta. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1:2011. ISBN 978-952-223-967-9.

Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T., Lintuvuori, M., Thuneberg, H., Vainikainen, M.-P. & Österlund, I. 2012. Tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen kehittäminen 2007–2011: Kehittävän arvioinnin loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:5. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-098-8>

Malinen, O.-P. & Palmu, I. (toim.) 2017. Tavoitteena yhteisopettajuus : Näkökulmia ja toimintamalleja onnistuneeseen yhdessä opettamiseen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. KUMMI. Arviointi-, opetus- ja kuntoutusmateriaaleja 16.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus.

Ryan, R.M., & Deci, E.L. 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.

Rytivaara, Anna & Pulkkinen, Jonna & Takala, Marjatta. 2012. Erityisopettajan työ: opettamista yksin ja yhdessä. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.). Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino, 333-352.

Tomlinson, C. A. & Imbeau, M. B. 2010. Leading and managing a differentiated classroom. Alexandria, VA: ASCD.

Wu, E.H. 2013. Path Leading to Differentiation: An Interview with Carol Tomlinson. *Journal of Advanced Academics* 24(2), 125-133.

Väitöskirja lukivaikeudesta huolimatta

Vaikea-asteinen lukivaikeus ei estänyt Eeva-Leena Ylimäkeä koskaan haaveilemasta ja lopulta tekemästä väitöskirjaa. Sattuma puuttui peliin monta kertaa, ja tapaaminen Hanna Maria Kotovaaran kanssa mahdollisti yhteistyön, jonka tuloksena Eeva-Leenasta tuli Terveystieteiden tohtori.

Eeva-Leena Ylimäki:

Hetki luokassa 1970-luvulla

”Juoni oli hyvä, mutta aineessa oli niin paljon kirjoitusvirheitä, etten jaksanut lukea sitä loppuun asti ja korjata.” Näin kirjoitti peruskoulun äidin-kielen opettajani ainekirjoitusvihkooni. Elettiin 1970-luvun peruskoulun alkuaikoja, ja tietämys lukivaikeudesta ylipäätään oli hyvin ohutta – myös kouluissa.

Sinnikäs äiti

Opettajien mielestä olin laiska ja tyhmä, mutta äitini oli eri mieltä: hänen mielestään kyse ei ollut kummastakaan. Äitini oli tuolloin ahkera radion kuuntelija, ja hän sattui kuulemaan Yleisradiossa toimittaja **Airi Valkaman**, myöhemmin Erilais-ten oppijoiden liiton puheenjohtajan, ohjelman lukivaikeudesta. Äitini sai myös käsiinsä Mannerheimin lastensuojeluliiton pienen esittelylehtisen ”Onko lapsellasi sanasokeus” ja tuli siihen tulokseen, että tästä oli kysymys kohdallani: minulla oli sanasokeus.

Tämän oivalluksen myötä äitini yritti vakuuttaa opettajilleni, mistä oli kyse – siinä kuitenkin onnistumatta. Opettajien negatiivinen asenne alkoi tarttua, ja motivaationi opiskella peruskoulussa las-ki. Jos opettaja ei jaksanut lukea ainekirjoituksiani tai koevastauksiani – olla kiinnostunut oppimisestani – miksi minäkään olisin panostanut koulunkäyntiini? Äitini kuitenkin sinnikkäästi vaati, että minulle tarjottaisiin lukemisen ja kirjoittamisen hahmottamiseen liittyvää erityisopetusta, mikä tuohon aikaan oli vielä harvinaista. Vuonna 1975 pääsin erityisopetukseen, ja sen myötä sain ensim-

mäisen lukitodistukseni vaikeasta lukihäiriöstä.

Liikunta veti puoleensa

Lukioon en voinut edes kuvitella jatkavani lukivaikeuteni vuoksi. Kun toiset normaalisti valmistautuivat siirtymään lukioon peruskoulun päätyttyä, minä edelleen esimerkiksi opettelin ymmärtämään kirjoitettuna, että äitini nimessä on kaksi l:ää ja k:ta. Hakeuduinkin opiskelemaan oppilaitoksiin, joissa opiskelu (ja pääsykoe) oli käytännönläheistä ja liikunnallista.

En aina aluksi kertonut lukivaikeudestani, koska en halunnut herättää erityistä huomiota tai saada erityiskohtelua. 1980-luvun alkupuolella puhuttiin yleisesti puolikielisisistä, millä tarkoitettiin 1960-luvulla Ruotsiin muuttaneiden perheiden lapsia, joilla sekä suomen että ruotsin kielen taito oli jäänyt vajaaksi, ja jotkut opettajat epäilivätkin minua ”puolikieliseksi”. Myöhemmin yleinen tietoisuus lukivaikeudesta käsitteenä alkoi kasvaa, ja sen myötä suhtautuminen vähitellen muuttui positiivisemmaksi.

Sattuma puuttui peliin

En itse antanut lukivaikeuden haitata missään vaiheessa, ja opettajien ymmärtävä asenne auttoi edistämään peruskoulun jälkeisiä opintoja. Valmistuin lääkintävoimistelijaksi. Innostuin mahdollisuudesta opiskella lisäksi liikuntalääketiedettä jossakin muodossa – ei kuitenkaan yliopistotasolla lukivaikeudesta johtuen. Mutta elämä päätti tehdä intervention: epäonninen sattuma pakotti minut kouluttautumaan uuteen ammattiin kaaduttuani tapaturmaisesti, koska lonkka ei enää kestänyt fysioterapeutin työtä. Oli valittava uudelleen,

mikä minusta tulisi isona. Määrätietoinen lääkäri sinetöi päättäväisyydellään tulevaisuuteni uuden suunnan: pyrin liikuntalääketieteelliseen tiedekuntaan Kuopion yliopistoon ja pääsin sinne.

Päätin pärjätä yliopistossa

Yliopistoon pyrkiessäni halusin testauttaa uudelleen lukivaikeustasoni – olihan edellinen testi ja todistus vuodelta 1975. Sain tulokseksi ”vaikea lukihäiriö, jonka tunnusmerkit ilmenevät sekä äidinkielessä että vieraissa kielissä”. Opintosuunnitelman laatiminen heti opintojen alussa yhdessä vastuuprofessorin kanssa oli mielenkiintoinen prosessi, koska en ollut etukäteen kertonut hänelle lukivaikeudestani – suorastaan pelkäsin hänen reaktiotaan. Kerrottuaani tilanteestani tämä kokenut professori kuitenkin totesi luottavaisesti: ”Jos kuninkaanakin pärjää, niin kyllä meilläkin pärjää.” Ja minä päätin pärjätä.

Koin heti alusta lähtien tärkeäksi, että yliopisto-opinnoissa kaikilla, jotka tarkastivat tenttipapereitani ja lukivat esseitäni, olisi oikea ymmärrys ja asenne kirjallisia tuotoksiani kohtaan. Sujautin joka tenttipaperin väliin kopion lukitodistuksesta välttääkseni epämääräiset arvailut ”puolikielisyysdestä” tai ”sanasokeudesta”, tyhmyydestä ja laiskuudesta puhumattakaan.

Opintojen haastavimmaksi osuudeksi muodostui pakolliset ruotsin ja englannin kielen kurssit, jotka jo peruskoulussa olivat aiheuttaneet suuria vaikeuksia vahvan audittiivisen puolen vaikeuden vuoksi. Lukitodistuksessani vieraisiin kieliin liittyvä lukivaikeuden aste oli määritelty erittäin vaikeaksi, ja ruotsin kielen kurssi muodostui lähes ylipääsemättömäksi esteeksi maisteritutkinnon suorittamiselle. Yhteistyö opettajien kanssa kuitenkin auttoi ylittämään esteet: englannin kielestä suoriuduin, koska silloisen tutkintoasetuksen mukainen kielitaso kuitenkin täyttyi, ja ruotsin kielen kurssisuorituksesta anoin vapautusta ja sain sen korvattua täydentämällä muita opintoja.

Kohti väitöskirjaa

Jatko-opintoihin ja väitöskirjaprosessiin minut sy- säsi jälleen sattuma. Olin täydentänyt liikuntalääketieteen yliopisto-opintoja opettajaopinnoilla, ja eräs professori kiinnostui päättötyöni tutkimuksen aiheesta. Päädyin kyseisen professorin alaisuuteen ensin tekemään jatkotutkimustyötä aiheesta ja myöhemmin myös väitöskirjaa.

Väitöskirjan kirjoitusprosessin alkaessa luki- vaikeuden realiteetti iski totaalisenä. Siihen asti en ollut koskaan antanut lukivaikeuteni vaikeusasteen tulla esteeksi niille asioille, jotka elämässä tulivat vastaan, vaan olin pyrkinyt ratkomaan ne tavalla tai toisella. Nyt kuitenkin tarvitsin välttämättä konkreettista apua tuottamani suomenkielisen tekstin oikolukuun, englanninkielisten lähdeaineistojen kääntämiseen ja englanninkielisten artikkeleiden kirjoittamiseen.

Osallistuttuani väitöskirjan kirjoittamista edistävään seminaariin ja saatuaani sieltä murskapalutteen esimerkkiartikkelistani totesin, että ”tämä homma loppuu tähän”. Tarvitsisin käytännössä työparin kirjoitusprosessiin, mutta mistä löytyisi apua: tein väitöskirjaa työn ohella, sukulaisilta ja tuttavilta avun pyytäminen näin isoon urakkaan tuntui mahdollottomalta eikä laitoksella ollut resursseja auttaa.

Avuksi Hanna-Maria

Sattuma oli käytännössä ohjannut minut alun perinkin tekemään väitöskirjaa, ja nyt oli sen vuoro auttaa minua itse prosessissa. Tapasin **Hanna Marian**, joka oli juuri päättänyt aloittaa opinnäytetöiden ohjaamisen yksityisesti, ja tästä kohtaamisesta käynnistyi yhteinen matkamme kohti väitöslaisuutta ja karonkkaa. Hanna Marian tarkkuus, loogisuus sekä kielellinen näppäryys auttoivat täysipainoisen kirjoitusprosessin käynnistämisessä ja sen ylläpitämisessä. Hän ikään kuin toimi ”tulkki-na” oman ajatteluni ja kirjoittamisen välillä, koska olin itsekseni harjaantunut mestariksi kirjoittamani tekstin lukemisessa niin kuin olin sen päässäni ajatellut – ohittaen kirjoitusvirheetkin.

Sattuma puuttui peliin monta kertaa ennen kuin Eeva-Leena Ylimäestä (vas.) tuli Terveystieteiden tohtori lukivaikeudesta huolimatta. Apuna ja valmentajana toimi Hanna-Maria Kotovaara.

Kaksi vuotta yhteistyötä

Työskentelymme oli erityisen tuotteliasta myös ehkä yllättävästä syystä johtuen: meillä oli hyvin erilaiset opiskelutaustat, minulla terveys- ja hoito-ala, Hanna Marialla tekniikka. Erilainen katsantokanta ja tarkentavat kysymykset havahduttivat pohtimaan syvemmin, mitä ja miten asioita tulisi käsitellä – pitämättä mitään itsestäänselvyytensä. Kävimme yhdessä myös englanninkielistä lähdemateriaalia läpi, mikä olisi minulle yksinäni ollut kohtuuttoman työlästä – lähes mahdotonta – sillä yksittäinen outo vieraskielinen sana ei tallennu mieleeni, vaan joudun katsomaan sanan uudelleen ja uudelleen sanakirjasta. Turhauttavaa!

Työskentelimme lopulta yhdessä yhteensä kaksi vuotta vuosina 2013–2015, ja yhteistyön tuloksena syntyi väitöskirja ja sen sisältämät kolme tieteellistä artikkelia, joista kaksi julkaistiin englanninkielisissä alan julkaisuissa.

Jatko-opintotasolle pääsy ei ole missään vaiheessa ollut minulle itsestäänselvyys: vaikea-asteinen lukivaikeuteni on tuonut omat lisäongelmansa

ja moninkertaistanut haasteet kaikissa opiskelun vaiheissa. Toisaalta omien aivojen erilainen prosessointitapa on ollut myös voimavara, vaikkakin monta kertaa väitöskirjaprosessin aikana kysyin itseltäni: ”Pitkö alkaa tehdä väitöskirjaa, jotta ymmärtää, miten paljon lukivaikeus rajoittaa työskentelyäni”.

Tukea läheisiltä

Vanhempieni valveutuneisuus ja ymmärrys lukivaikeuttani kohtaan on ollut kaiken opiskeluni perusta. Urheilullisessa perheessämme on aina harrastettu paljon ja monipuolisesti, mikä on vahvistanut myös valmiuksiani opiskella. Uskon, että muun muassa isäni suunnistusopetuksella on lapsuudessani ollut suuri merkitys oppimisvalmiuksien kehittämisessä.

Olen aina myös saanut vankan tuen ja kannustuksen lähipiiriltäni, joka ei ole koskaan suhtautunut lukivaikeuteeni esteenä tai hidasteena vaan ominaisuutena muiden joukossa. Lisäksi aikuisiällä minulla on ollut onni saada opiskella sellaisten

opettajien ja asiantuntijoiden johdolla, jotka ovat tukeneet minua. Minusta tuli terveystieteiden tohtori vaikea-asteisesta lukivaikeudesta huolimatta.

Eeva-Leena Ylimäki väitteli Terveystieteiden tohtoriksi Oulun yliopistosta ja on tällä hetkellä töissä Kainuun Sotessa Työhyvinvointiasiantuntijana.

Hanna Maria Kotovaara:

Se oli taivaallinen sattuma!

Näin voi sanoa minun ja **Eeva-Leenan** polkujen kohtaamisesta. Olin juuri perustanut yrityksen, jonka tarkoituksena on opinnäytetöiden edistäminen ohjaamalla opinnäytetyöprosessia ja sparraamalla kirjoittamista. Kun tapasimme ensimmäisen kerran suunnitellaksemme yhteistyötä, Eeva-Leenan lukivaikeus tuli esiin lähinnä kuriositeettina – ohimennen sivulauseessa. Ymmärsin, että hän pääasiassa kaipasi apua väitöskirjaprosessiin tieteellisten artikkeleiden kirjoittamisen ja englanninkielisten käännösten muodossa. Aiempaa omakohtaista kokemusta lukivaikeudesta ja sen ilmenemisestä minulla ei ollut.

Intensiivistä yhteistyötä

Aloitimme työskentelyn niin, että Eeva-Leena lähetti tekstiluonnoksia sähköisesti ja minä luin niitä kommentoiden ja oikolukien. Hyvin pian ehdotin kuitenkin tapaamista, koska minulla oli paikoin vaikeuksia ymmärtää, mitä tarkalleen tekstissä tarkoitettiin: olisi tehokkaampaa käydä tekstiä kohta kohdalta läpi ääneen yhdessä kuin sähköpostitse. Kun ensimmäisen kerran kysyin Eeva-Leenalta, ”Mitä olet tässä tarkoittanut?”, oivalsimme jotain hyvin oleellista tulevasta työskentelystämme. Eeva-Leenalla oli erinomainen verbaalinen kyky ilmaista asioita, mutta sanat eivät taipuneet paperille samalla tavalla itseksensä ajatteleamalla kuin ääneen puhumalla. Eeva-Leena oli erinomainen puhuja ja minä puolestani hyvä kirjoittaja, ja näin meistä tuli hyvä ”sanelutiimi”.

Yhteinen työskentelymme oli intensiivistä mutta samalla erittäin antoisaa ja myös tärkeällä tavalla silmiä avartavaa – nyt ymmärsin käytännössä, millä moninaisilla tavoilla lukivaikeus voi ilmentyä. Samalla todistimme, että vaikea-asteinenkaan lukivaikeus ei ole este opinnoissa etenemiselle millään opiskelun tasolla.

Omat kyvyt esiin

Sain myös arvokasta kokemusta opinnäytetyöprosessin ohjauksen onnistumisesta tilanteessa, jossa ohjaaja ei ole kyseisen alan asiantuntija, mikä yleisesti mielletään välttämättömyydeksi ohjaajana toimimiselle. Käytännössä minun ja Eeva-Leenan toisistaan hyvin poikkeavat opiskelusuunnat ja työtaustat nimenomaan myötävaikuttivat positiivisesti kirjoitustyön laatuun: asiaan perehtymätön osaa tiedostamattaan kysyä osuvia kysymyksiä, mikä ohjaa omaan asiaan syvällisesti perehtynyttä pohtimaan hänelle itsestäänselviä asioita uudesta näkökulmasta.

Eeva-Leenan lukitodistuksen mukaan ”Henkilö on lahjakkuudellaan pystynyt kompensoimaan lukihäiriöstä johtuvia vaikeuksia”. Tämä kävi konkreettisesti selväksi hänen verbaalista suvereeniutta seurattaessa. Eeva-Leenan esimerkki toimii erinomaisena kannustimena kaikille opiskelijoille: kannattaa tavoitella mahdottomiltakin tuntuvia päämääriä elämässä, koska vain niin voi valjastaa piilossa olevan potentiaalinsa ja venyä täyteen mittaansa.

Vinkei on oululainen yritys, joka tarjoaa yksilöllistä ohjausta, valmennusta ja sparrausta opinnäytetöiden (pro gradu, diplomityö, AMK-opinnäytetyö, väitöskirja) ja opintojen edistämiseksi ympäri Suomen.

”Kirjoittaminen on minulle huumetta”

Runoilija Arja Tiaista on sanottu sanasokeaksi. Sitä ainakin kaupattiin WSOY:stä, kun Arja oli jättänyt ensimmäisen käsikirjoituksensa. Hän kuittaa ongelman kirjoitustekniseksi: Ratkaisuna on oikoluku. Arja palkittiin vuonna 2007 Erityisoppijainliiton Alvar-palkinnolla. Hän oli antanut kasvot lukiongelmaisille.

Arjan lukiongelma kulki tuttua rataa: Koulussa häntä pidettiin tyhmänä. Uskoi siihen kai itsekkin. Tyhmyydestä ei pitäisi rangaista, mutta rangais-tuksia sateli. Sadistinen opettaja seisotti milloin käytävässä, milloin nurkassa, huusi ja löi sormille kepillä. Syitä löytyi. Kotona isä pieksi huonoista numeroista.

”Olin luokan eniten rangaistu lapsi.”

Ani harvassa runossaan Arja Tiainen on kuvannut lukiongelmansa seurauksia. Kokoelmasta *Palava susi* (1991) löytyy tällainen katkelma:

”...*Kaikki oli rannatonta ja ulottumattomissa./ Se on niin syvällä että sitä pidetään toivottomana tapauksena./ Sille räbistiin ja siitä tehtiin Laiskuuden Esimerkki./ Yökaudet se lukee läksyjään ja silti pysyy laiskuuden esimerkkinä./ Se on niin huono että äitikin pitää sitä huonona./ Se ei tajua miksei kukaan kuule...*”

Kouluun hän silti halusi mennä, koska kaipasi kavereitaan. Perheen lukuisten kodinvaihtojen jälkeen muutos tuli vasta pienessä Tuomaalan kyläkoulussa, jonka opettajapariskunnan menetelmät sopivat Arjalle. Opettaja ei huutanut eikä hakannut.

”Ajatella, meet kouluun, eikä tarvitse pelätä!”

”Koulun on oltava kannustava ja sen tulee tarjota oppiaineiden lisäksi muuta taiteeseen motivoivaa”, sanoo Arja nyt.

Iloisuus pysyi nujertumattomana

Arja Tiainen ei halua uhriutua. Vilkas tyttö ei nujertunut, ei sinne päinkään. Hän oli lapsena intohimoinen päiväkirjanpitäjä. Kotona annettiin lahjaksi aina paperia ja kyniä, pipojen ja villasukkien lisäksi.

”Minua ei saanut masentumaan. Kirjoitin

innoissani ja iloitsin pienistä asioista.”

Olen saanut hienon kuulakärkikynän tai Minut on kutsuttu syntymäpäiville’, hän selaa yhtä ruskettuneista päiväkirjoistaan.

Pieni ihmistaimi, tuleva runoilija, vertasi Anni Swanin kuolemaa sammuneeseen kynttilään.

”Onko tällaisia pateettisia pikkutyttöjä enää?” hän ihmettelee.

”Ja kun olin lukenut Saima Harmajat, tuli tyylikin: Unelmien poika, sinut kohtasin!”

Tiainen hyrähtää nauruun. Se tulee häneltä herkästi.

Tietoisuus kuvataiteilijan tai kirjailijan urasta oli kypsynyt varhain.

”Täytyy itse haluta.”

Hän luettelee listan ammatteja, joihin hänestä ei koskaan olisi kyennyt. Ei niihin, joissa joutuu ventovieraan ihmisen iholle, eikä liioin pikkutarkkuutta vaativaan.

Supersiskot päästivät itsensä helpolla

Ei Arjasta muiden mielestä pitänyt tulla kirjailijaa, vaan isosiskosta, joka sai ainekirjoituksista kympit, äidinkielestä kympit ja kotoa aina lahjaksi kirjoja. Nyt Arja sanoo isosiskonsa pysäyttäneen kehityksensä rippikouluun.

”Hän, kuten niin monet naiset, putosi romantiikan kuiluun.”

Se on näkynyt lukemisen suuntautumisena. Arja itse hakeutui varhain maailman klassikoiden lukijaksi. Mitä vaativampaa, sen parempi. Dostojevskit ja Gogolit löytyivät nuorena.

Arjan mielestä merkityksellistä on myös se, millaisen miehen kanssa menee naimisiin. Miehen tulee kestää kirjoittavaa ja lukevaa vaimoa ja

Arja Tiainen sanoo innostuvansa helposti uusista asioista ja ilmiöistä, kuten nyt räprunoudesta. Ikä ei ole este.

miehen kanssa on voitava vaihtaa fiksuja ajatuksia.

”Mitä minä jollain tollolla teen!”

Kova maailma ajoi Arjan jo nuorena tien päälle. Lifterin repussa seuralaisena kulki Shakespearen näytelmiä. Shakespeare on yhä hänelle maailman suurin kirjailija.

Arja Tiainen on kuvannut nuoruuttaan ja varhaisaikuisuuttaan niin romaaneissaan kuin runoissaan. Rankka rahattomuuden ja työttömyyden kuvaus on vuonna 1974 ilmestynyt hänen toinen kirjansa, pienoismaa Suomi go go.

Työpaikkaa hakiessa koulutodistusta ei kannattanut näyttää edes työnvälitystoimistossa. Hän vei näyttille piirustuksensa. Niillä irtosi paikka Stockmannilla, ensin arkistossa ja hanttihommissa, sitten somistusosastolla maalaamassa mainosplakatteja ja tekemässä näyteikkunoita.

Hän piti työstään.

Anhava kehotti jatkamaan

Runous oli virrannut Arja Tiaisen suoniin jo lapsuudessa, äidin lisäksi Lasten Kalevalasta.

”Jännittävät henkilöt, kiinnostavat tapahtumat ja lisäksi opettavainen.”

Murrosiässä Arja Tiainen lähetti tunnetulle kustantajalle Tuomas Anhavalle katsottavaksi kaksi villiä, shamanistista runoaan. Anhava lähetti shekin ja mukana viestiti: Jatka!

Julkaisemisten aika tuli myöhemmin. Arja oli hakenut ja saanut palautetta Nuoren Voiman Liitosta.

Ensimmäiset runot ilmestyivät Manifestissa sekä Teinilehdessä. Näyttävästi, tunnettujen runoilijoiden rinnalla! Mutta varsinaisesti runoa alkoi syntyä 22-vuotiaana. Sen jälkeen luovuudessa ei ole näkynyt ehtymisen merkkejä.

”Kun sain ensimmäisen kustannussopimukseni, lakkasin pitämästä itseäni tyhmänä.”

Pian esikoiskirjan Nukun silmät auki (1971) jälkeen tuli ensimmäinen stipendi.

Mutta toimeentulon eteen oli tehtävä hirveästi töitä – runoilla ei ole elänyt kukaan. Arja tutki kirjastossa Suomessa ilmestyviä lehtiä ja alkoi tarjota eri puolille maata kirja-arvostelujaan.

”Olin saanut julkisuutta ja lehdet olivat otettuja, kun noin tunnettu runoilija tarjoaa heille.”

Töitä Arja Tiainen on tehnyt aina paljon ja tekee edelleen.

”Olen puurtaja. Vastan puhelimeen vain virka-aikana. Päiväajan minä luen. Kello neljä alan kirjoittaa ja jatkan iltakymmeneen saakka. Jotain kiinnostavaa saatan katsoa televisiosta. Sitten luen taas ja nukahdan joskus puolen yön jälkeen herätäkseni taas virkkuna kello neljä. Tarvitsen hyvin vähän unta.”

Ensin syntyy tajunnanvirtaa päivän tapahtumista ja ajankohtaisista asioista. Sitten teksti alkaa tiivistyä. Valmis runo on kuin dynamiittia.

Sanottavaa loputtomiin

Arja kertoo asiaa riittävän niin paljon, että hänen pitäisi elää 130-vuotiaaksi ja pysyä skarppina ehtiäkseen kirjoittaa kaiken haluamansa.

”Luovuus on meri, joka ei ammentamalla tyhjene”, hän tietää.

Hän seuraa tiiviisti maailman tapahtumia kuten ilmastonmuutosta ja suurvaltojen suhteita ja on poliittisesti tietoinen. Mutta ensin hän haluaa sulattaa uudet asiat ja ottaa niistä kunnolla selvää. Hän kuvaa itseään pitkäjänteiseksi ihmiseksi, joka jaksaa odottaa.

Kannan muodostaminen koskee myös ajankohtaista @metoo-kampanjaa. Spontaanisti Arja kokee julkisuuteen tulleiden naisten joutuneen

Arja seuraa edelleen kirjailijoiden sananvapautta. Toinen aviomies, Suomen PEN:n puheenjohtaja Kalevi Haikara toi avioliittoon maailman vainotut kirjailijat ja toimittajat. Pariskunta osallistui vuosia faksin avulla ja konkreettisesti kirjailijain solidaarisuustoimiin.

sadististen miesten vallan väärinkäyttämiksi.

Ikä tuonut hahmotusongelmia

Uutena ilmiönä elämässään Arja Tiainen on kohdannut tasapaino- ja hahmotusongelmat. Se on outo seikka aikuisenakin balettitanssia harrastaneelle ja kuntoaan kunnianhimoisesti hoitaneelle naiselle.

”Se on pään sisäistä. On tullut kummaa herkkyyttä”, hän selittää.

Polkupyörällä ajo tai hiihtäminen ei enää onnistu.

Katsomissaan elokuvissa hän kammoaa korkeita vuoria ja aavoja meriä. Suurista betonirakennelmista, kuten silloista, jyrkistä liukuportaista tai kerrostaloista sekä aukeista toreista hän saa paniikkihäiriön. Hän myös eksyy. Kerran Tampereelle matkustaessaan hän ei löytänyt linja-autosemaa eikä toisella kertaa Tampereella hotelliaan, vaan hortoili läpi yön kadulla.

”En voisi ajatella asuvani kerrostalossa, ainakaan kakkoskerrosta korkeammalla.”

Hahmotusongelmasta lieene ollut kyse, kun Arjalta jäi ajokortti saamatta. Hän on pukeutunut sen runoksi kokoelmassaan *Tää tojota ei lähe liikkeelle. Ajopäiväkirja (2006) ”ONKO KUKAAN HEITÄYTNYNYT/ Hakuninmaalla pitkäseen/ hylätyn ajokokeen jälkeen,/ repinyt farkkunsu, ulvonut ääneen?”*

Mihin hahmotusongelmat liittyvät, hän ei tiedä. Mutta lavalle yleisön eteen nousemisen hän kokee helpoksi ja hauskaksi. Hänessä elää esiintyvä teatteri-ihminen.

”Pakkaus” koko nainen

Arja Tiainen, 16 teoksen kirjailija, pulppuaa puhetta vuolaasti. Hänellä riittää tarinaa ja kärjekäät ajankohtaisheittonsa hän ryydittää omaperäisellä naurullaan.

”Voi hitsi, ai-ai!”

Hän on kuin shamaani ja mystisiä asioita hän

Arja Tiainen kirjoittaa kahdella mekaanisella kirjoituskoneella. Tietokoneen hankinnassa on toki ollut aietta.

kuvaa itselleen tapahtuvan tavan takaa. Ne liittyvät julkisiin esiintymisiin.

Hänen päästyään esiintymislavalle kaunis kesäpäivä vaihtuu yhtäkkiä rajuksi ukonilmaksi sammuneine valoineen ja selän takaa putoavine tauluineen tai paikkakuntaa ravistelee suomalaisittain epätavallinen maanjäristys – mitä milloinkin.

”Juutun junan vessaan. Lukkojen taakse jääminen tapahtuu usein. Niinpä tietysti, Arja taas, tutut kommentoivat.”

Runous luo tunteita

Runous agitoi, manaa ja nostattaa tunteita. Runous on kulkenut pitkän taipaleen ihmisen rinnalla.

”Runous on alkupamaus. Ensin tulivat kiila- ja solmukirjoitus, sitten runous. Kuninkaiden käsikirjeitä ja kauppiaiden karhukirjeitä seurasivat rakkausrunot”, Arja Tiainen kuvaa runouden

merkitystä.

Runot syntyvät omista ja muiden kokemuksista, ”koetusta ja varastetusta”. Runo on kirjailijan vapaata vyöhykettä. Siinä on lupa liioitella. Realistista ja mielikuvituksen tuomaa sopivassa suhteessa, niistä hyvät runot on tehty.

Arja Tiaisen uusin runokirja on Kirjeitä karkailevalle puolisolalle (2017). Ainakin osan sen runoista voi lukea elämäkerrallisina, lyhyinä katsauksina runoilijan tähän asti eletystä elämästä.

Nohevasti kielitaitoa

Voidaanko digitaalisuudella tukea luku- ja kirjoitustaitoja? Tuetaanko kielitaitoa riittävän monipuolisesti ammatillisessa koulutuksessa? Miten kielitaito näkyy työhaussa? Noheva-hanke tarjoaa aikuisille tukea perustaitojen vahvistamiseen.

Monilukemisen taito

Käsitys lukutaidosta on monipuolistunut digitaalisuuden myötä. Perinteiseen tekstiin perustuvan lukutaidon lisäksi termistöön on tullut lisää mm. medialukutaito, kuvanlukutaito ja kaikkia näitä yhdistävä monilukutaito. Kuvien ja videoiden käyttäminen opetuksessa tasa-arvoistaa oppimista. Oppiminen ei ole enää kiinni pelkästään tekstin luku- ja kirjoitustaidosta. Kuvien ja videoiden maailma lisää mahdollisuuksia myös yhteiskunnalliseen osallisuuteen, vaikka videoblogien avulla.

Yleiskielen osaamisen harjoittelua ei kuitenkaan kannata unohtaa. Tarvitsemme kieltä joka päiväisessä elämässä ja työssä. Ammattisanaston käyttäminen ja alalla riittävän yleiskielen hallitseminen on osa ammatillista osaamista. Jos tekstin tuottamisessa on ongelmia, niin kirjoitetun kielen tueksi voidaan ottaa visuaalisia materiaaleja mukaan. Käytetään tekstiä vähemmän ja kuvallista

materiaalia enemmän.

Haasteena työnhaku?

Työnhakuprosessi on hyvä esimerkki ammatillisen osaamisen avaintaidosta. Työhaussa yhdistyy monipuolinen kielitaidon osaaminen. Tarvitaan oman osaamisen sanoittamista ja itsearviointia, tarvitaan tiedonhakua eri medioista, tarvitaan asiakirjojen laatimista, tarvitaan työhaastatteluvaiheen puhe- ja kuuntelutaitoja jne.

Työhaun yhteydessä vaaditaan edelleen selkeää ja virheetöntä tekstiä. Se antaa ensivaikutelman kirjoittajastaan, joten siihen kannattaa panostaa ja antaa rohkeasti hakemus jonkun muun luettavaksi. Työhakemus on avain haastatteluun.

Avuksi visuaalinen CV?

Jos haluaa erottautua lukuisten hakijoiden joukosta, silloin kannattaa panostaa kuviin ja videoihin.

Miltä kuulostaisi oman työhaun yhteydessä linkki omaan hissipuhe-videon tai visuaaliseen CV:hen?

Työhaun taitoja ja visuaalisen CV:n laatimista on harjoiteltu Kiipulassa Noheva-hankkeen pajoissa. Noheva on Euroopan sosiaalirahaston Taito-ohjelmaan kuuluva hanke, jonka tavoitteena on tukea aikuisia opiskelijoita perustaidoissa. Kiipulassa hanke tarjoaa mahdollisuutta vahvistaa perustaitojen osaamista mm. Oppimisen avaimet -pajatoiminnassa.

Äidinkielen pajassa on mahdollisuus luoda itselleen visuaalinen CV ilmaiseen Padlet-nett-sovellukseen. Se on ilmoitustaulu tai seinä, johon voi mm. kirjoittaa, laittaa kuvia ja videoita. Pajassa tehdään Padlettiin visuaalinen ansioluettelo. Opettelemme käyttämään kuvia ja videoita oman osaamisen markkinoinnissa. Padlet-linkin voit liittää työhakemuksen yhteyteen ja näin erottua joukosta.

Noheva hankkeen osatoteuttajat Kiipula, Omnia, Keuda, Vaao, Hyria, Sataedu ja Takk ovat kehittäneet useita erilaisia tapoja tukea aikuisia,

joilla on heikot äidinkielen, matematiikan ja tietotekniikan perustaidot. Perustaitojen vahvistaminen on yhdistetty ammatillisiin opintoihin. Hankkeessa kehitettyjen materiaalien avulla opiskelijoiden, joilla on heikot perustaidot lukemisen, kirjoittamisen, matematiikan tai tietotekniikan alueilla, on helpompi selvittää ammatillisissa opinnoissa.

Esimerkiksi hygieniapassikoulutusta on visualisoitu kuvaamalla mm. omavalvonnan vaiheet kokkiopiskelijoille, rakennusalan turvallisuusohjeita ja työvaiheita on selkeytetty videoimalla sekä matematiikan harjoittelua on tuettu kehittämällä pelillinen matematiikkasovellus.

Hankkeen tuloksena saadaan käyttöön runsaasti perustaitoja tukevaa materiaalia ja toimintamalleja, jotka julkaistaan syksyn 2018 aikana hankkeen nettisivuilla.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kansainvälinen aikuistutkimus 2011 - 2012

- PIAAC: Programme for the International Assessment of Adult Competencies
- Tutkimukseen osallistui 24 maata.
- Kohdejoukkona kaikki 16–65-vuotiaat maassa asuvat henkilöt.
- Tutkimukseen osallistui Suomessa 5 464 henkilöä

Perustaidoiltaan heikkoja 16–65-vuotiaita on Suomessa paljon

- a) Lukutaito: 11 % eli 370 000 henkilöä
- b) Numerotaito: 13 % eli 450 000 henkilöä
- c) Tietotekniikkaa soveltava ongelmanratkaisutaito: 11 % eli 385 000 henkilöä

Huomioitavaa:

- Alle 25-vuotiaiden lukutaidon taso on laskenut
- Iäkkäimpien ihmisten perustaidot ovat heikompia

Tiedonkäsittelyn ja hallinnan perustaidot

Lukutaito

Kirjoitettujen tekstien ymmärtäminen, arvioiminen ja käyttäminen sekä niiden lukemiseen sitoutuminen. Mukana myös erilaisilla sähköisillä näyttöruuduilla esitettävät tekstit.

Numerotaito

Yksilön kyky hankkia, käyttää, tulkita ja viestiä numeerista tietoa.

Tietotekniikkaa soveltava ongelmanratkaisutaito

Yksilön kyky hyödyntää digitaalisia viestintävälineitä ja tietoverkkoja tiedon hankkimisessa, arvioimisessa, viestinnässä ja käytännön toiminnassa.

Hahkutut jatkoo

Tämän vuoden alussa alkoi uusi STEA-rahoitteinen hanke (2018-2020), jossa rakennetaan hahmottamisen verkkopohjainen harjoitusympäristö aikuisille. Harjoitteita tullaan tuottamaan aikuisille hahmottamistaitojen kehittämiseen arjen, oppimisen, ympäristön sekä työelämän tilanteisiin.

Hankkeessa koulutetaan myös mentoreita, joilta voi saada tukea harjoitteluun ja verkossa harjoittelujen taitojen viemiseen todelliseen elämään. Mentorina voi toimia esimerkiksi järjestön vapaaehtoistoimija tai kokemusasiantuntija.

Hankkeen toteuttavat Niilo Mäki Instituutti, ADHD-liitto, Aivoliitto, Autismi- ja Aspergerliitto, Erilaisten oppijoiden liitto, Suomen CP-liitto, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri ja Jyväskylän yliopiston Normaalikoulu.

Tietopalvelu hahmotushäiriöistä

Osoitteesta hahku.fi löytyvä, hahmotushäiriöitä käsittelevä tietopalvelu on suunnattu hahmotusvaikeuksisille henkilöille, heidän läheisilleen, järjestöille ja asiantuntijoille.

Tietopalvelun keskeinen sisältö koostuu lyhyistä videoista, jotka on jaettu neljään osa-alueeseen: 1) tietoa, 2) tunnistaminen, 3) tuki ja kuntoutus

sekä 4) arki ja elämä. Klippejä on yhteensä 73 ja niiden yhteiskesto on noin 3 tuntia 40 minuuttia. Erityisopetuksen ja psykologian ammattilaisten lisäksi kokemusasiantuntijat kertovat omista kokemuksistaan ja näkemyksistään hahmottamisen vaikeuksista.

Tietopalvelussa on tarjolla ilmainen hahmotushäiriöistä kertova oppitunti, joka sisältää 17 videota ja niiden kirjalliset tiivistelmät. Videoiden yhteiskesto on noin 48 minuuttia ja oppitunnin läpikäymiseen kuluu aikaa noin tunnin verran. Tietopalvelusta löytyy myös usein kysytyt kysymykset -osio, YLE-uutisten tekemä Hahmottamisen häiriöt -juttu sekä kirjallista materiaalia, kuten graduja ja tietoa Vektor-oppimispeleistä.

Vektor-oppimispeli

Vektor-oppimispeli on tarkoitettu ensisijaisesti 6-8-vuotiaille lapsille matematiikan perusteiden

oppimiseen, mutta se soveltuu iästä riippumatta kaikille, joilla on matematiikan oppimisvaikeuksia ja/tai hahmotusvaikeuksia. Matematiikan oppimisen tukemiseksi pelissä harjoitellaan myös visuospatiaalista työmuistia, mentaalista rotaatiota, visuospatiaalista konstruktiota ja visuospatiaalista päättelyä.

Vektor on suunniteltu tieteellisen tutkimuksen pohjalta, joten sen toteutuksessa on otettu huomioon, millainen harjoittelu on tehokasta varhaisessa matematiikan ja visuospatiaalisten taitojen oppimisessa. Pelin voi ladata ilmaiseksi tabletille joko App Storesta tai Google Play Storesta ja sitä voi kokeilla ilman tilin luomista syöttämällä käyttäjänimeksi TESTUNLOCKED.

Yksittäisen lapsen tai oppilasryhmän pelaamiseen löytyy tietoa Hahkun tietopalvelun materiaalit-osioista sekä pelin toteutuksesta vastanneen säätöön sivustolta osoitteesta cognitionmatters.org/fi/.

Hahmottamiseen liittyvä ahdistuneisuus

Spatiaalisella ahdistuksella tarkoitetaan epämiellyttävyyden tunnetta, ahdistusta tai jopa pelkoa,

joka liittyy tilanteisiin tai tehtäviin, jotka vaativat hahmottamista. Ahdistus voi johtaa hahmottamista edellyttävien tilanteiden välttelyyn ja siten elämänpiirin kapeutumiseen.

Hahku-hankkeen toteuttamassa selvityksessä 903 peruskoulun 2-9 luokkalaista oppilasta vastasi kyselyyn spatiaalisesta ahdistuneisuudesta.

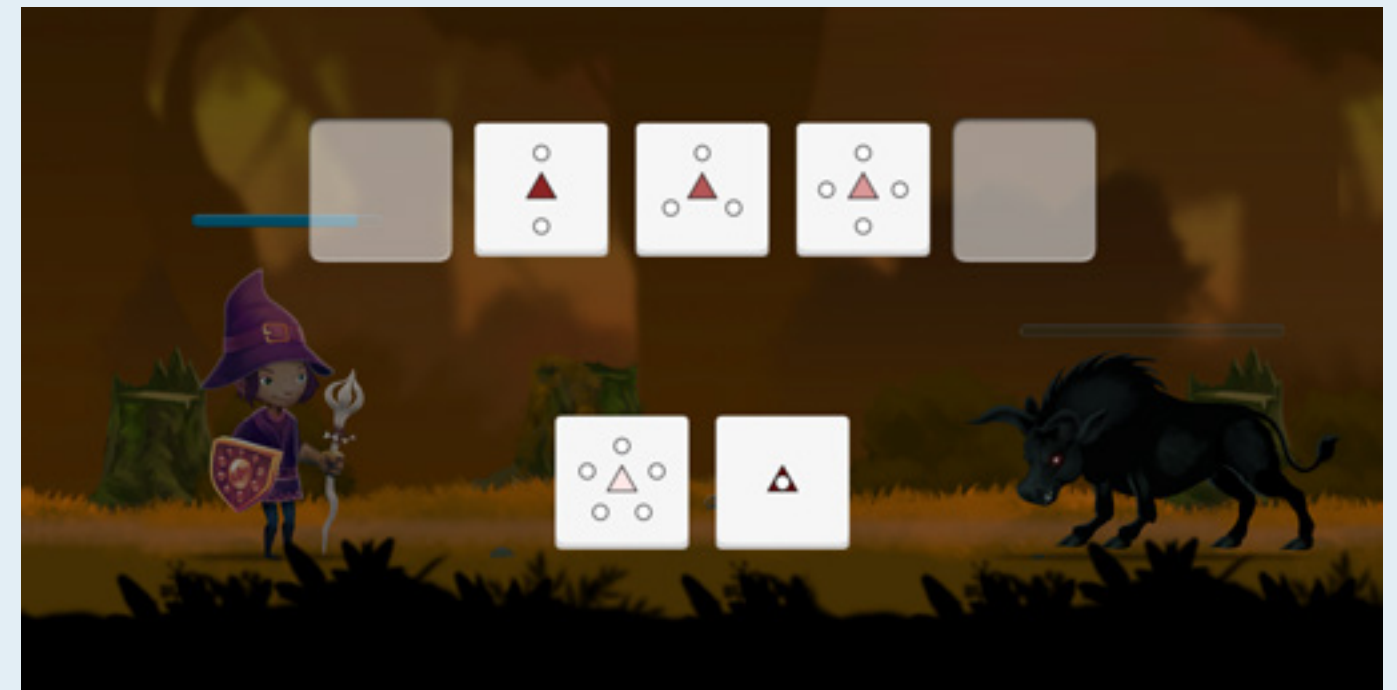
Oppilailta kysyttiin, kuinka hermostuneeksi he tuntisivat itsensä, jos heitä pyydetäisiin tekemään erilaisia hahmottamista vaativia tehtäviä, kuten rakentaa talo lego-palikoista tai löytää reitti kaverin kotiin. Vastanneista 4 %, eli lähes yksi lapsi joka koululuokasta, vastasi suurimpaan osaan väittämistä, että hahmotusta vaativat tilanteet tuntuvat epämiellyttäviltä tai ahdistavilta.

Tutkimuksen mukaan spatiaalinen ahdistus korostuu ryhmätilanteissa. Spatiaalista ahdistusta voisi ennaltaehkäistä ja vähentää käyttämällä opetuksessa sellaisia menetelmiä, jotka tukevat oppilaiden hahmotustaitoja.

Opettajien olisi hyvä miettiä hahmottamisen vaateita antamissaan tehtävätilanteissa. Koululiuskunta on yksi sellainen tilanne. Aiheesta saa lisätietoa tietopalvelun videoklipeistä, jotka löytyvät tietoa- sekä tuki ja kuntoutus -osioista.

Vektor-pelin uusia sisältöjä: kategoriapäättely

Vektor-pelin uusia sisältöjä: Sarjallinen päättely

Kiinnostavaa kirjallisuutta

Aivot työssä

Minna Huotilainen, Katri Saarikivi – OTAVA

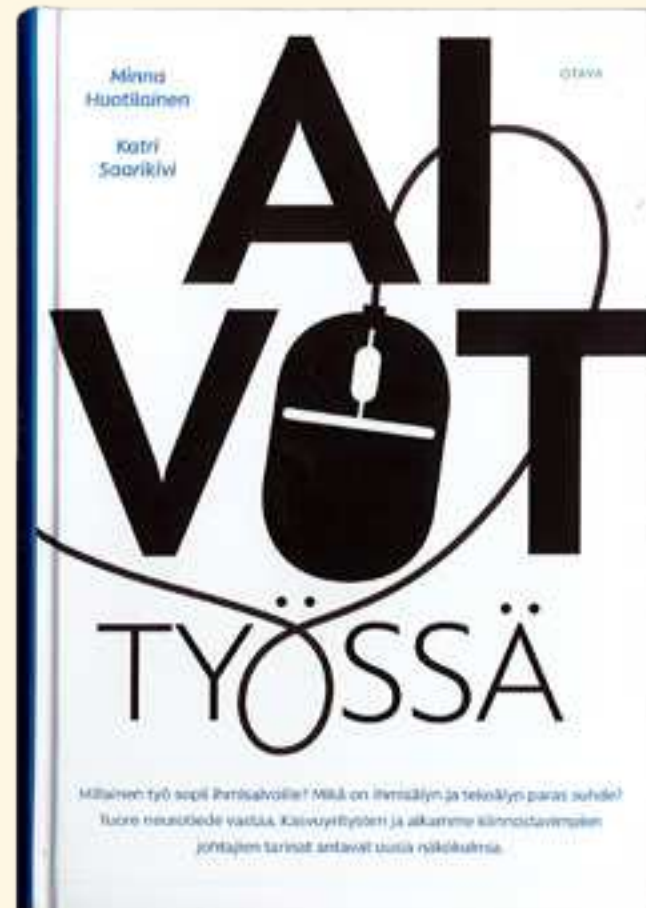
Miten voisimme työskennellä mielekkäämmin? So-
piiko moderni työnteko kivikautisille aivoillemme?

Työelämä vaatii oppista, monimutkaista ongel-
manratkaisua, luovaa ajattelua, vuorovaikutusta ja
empatiaa. Aivot työssä -kirja kertoo, miten voisimme
huolehtia aivoistamme ja kehittää työnteon käy-
täntöjä koko työyhteisön parhaaksi. Tutkimustieto,
haastattelut ja esimerkit limittyvät kirjassa innosta-
vaksi kokonaisuudeksi.

Kirjassa on myös kappale otsikolla ”Erilaisuuden
hyödyt työpaikalla”, alkaen s.222.

Minna Huotilainen ja Katri Saarikivi ovat
aivotutkijoita ja tieteen popularisoijia, jotka ovat
auttaneet työorganisaatioita hyödyntämään uusinta
tutkimusta.

AIRI VALKAMA

Kirjeitä karkailevalle puolisolle

Arja Tiainen - Palladium Kirjat

”Sanasokean runoilijan” Arja Tiaisen viimeisin
runokirja on Arjan elämäkerta pähkinän kuoressa,
mukaansa tempaavasti selkeällä kielellä rakennet-
tu. Mukana ovat tuskaiset koulumuistot, niukkuu-
dessa eläminen, lopulta kirjailijan työhön pääty-
minen. Suosittelen mitä lämpimimmin kaikille
niillekin, joille lukeminen ei ole intohimo.

AIRI VALKAMA

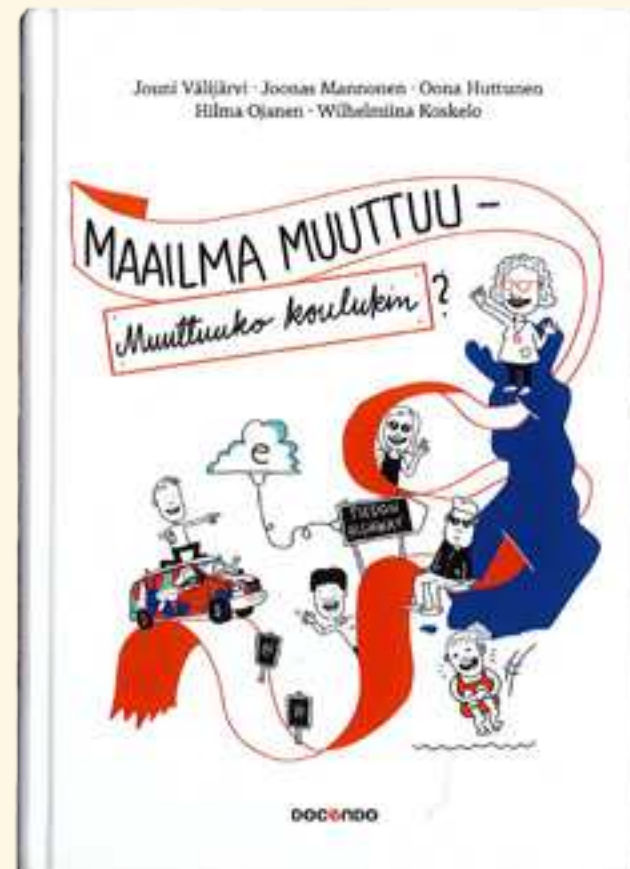
Maailma muuttuu – muuttuko koulukin?

Jouni Välijärvi, Joonas Mannonen, Oona Huttunen, Hilma Ojanen, Wilhelmiina Koskelo – Docendo

Mielenkiintoinen tapa koota tietoa. Neljä opiskelijaa palkataan kiertämään Suomen kesätahtumia ”Armi-minibussilla”. Matkan tarkoituksena oli koota kansan mielipiteitä koulutuksesta, sen toteutumisesta ja uudistustarpeista.

Tästä syntyi kirja, johon on koottu erilaisten suomalaisten kokemuksia, ajatuksia ja uudistusehdotuksia. Tarinat ovat kiinnostavia, joskus kipeitä, mutta paljon myös myönteisiä kokemuksia. Kirja kertoo, että suomalaiset ovat todella kiinnostuneita koulutuksesta ja sen uudistamisesta. Suosittelen luettavaksi.

AIRI VALKAMA

Selkokirja NE LENSIVÄT TÄSTÄ YLI

Sanna-Leena Knuuttila – REUNA

Talvisodan aattona, syksyllä 1939, Hilikka täyttää 19 vuotta. Hän saa kummitädiltään lahjaksi päiväkirjan, jonka sivuille hän voi kirjoittaa kotirintaman tapahtumista. Hilkan isä ja veli ovat lähteneet ylimääräisiin kertausharjoituksiin Suomen ja Neuvostoliiton rajalle. Myös Hilkan ihastus, naapurin nuori mies Veikko joutuu sotaan.

Sanna-Leena Knuuttila on pohjalainen selkokirjailija. Ne lensivät tästä yli on hänen selkokielinen esikoisteoksensa. Se on tarina rakkaudesta sekä selviytymisestä silloin kun Suomi taisteli talvisodassa.

Så tar man bort tröskeln

Jag har undervisat 3000 ungdomar med svaga läskunskaper i läskunnighet vid yrkesinstitut på det tekniska området. Det är lätt att räkna upp de orsaker som försämrar deras läsmotivation: dyslexi, inlärningssvårigheter, olika problem med koncentrationen, brist på impulskontroll och ibland missbruksproblem. En övervägande majoritet saknar också läsande förebilder och en levande relation till barnlitteraturen.

Undervisningssituationen försvåras av att dessa ungdomar ren för många år sen har vant sig vid föreställningen, att de har svaga kunskaper i modersmålet. De klarar sig dåligt och är medvetna om det, och därför är deras motivation bristfällig. Jag skulle säga, att de ger den sak som de ska lära sig en ca fyra minuters möjlighet. Om man inte under den tiden förmår väcka deras intresse för ämnet är spelet förlorat.

Specialundervisningens tumregel är, att det inte räcker med att sänka tröskeln för det som skall undervisas. Tröskeln måste fås bort helt och hållet. Man måste starta från ett läge som är bekant från förut. Lärarens sociala förmågor understryks också, det krävs ofta att man anstränger sig ren för att få till stånd interaktion. I det här arbetet har Mikko Sarjanen varit en arbetspartner som är guld värd, för hans förmåga att skapa en tät relation till obekanta människor är oersättlig under lektionerna.

När man undervisar i läskunnighet för den här gruppen måste man paradoxalt nog undvika ett textbaserat arbetssätt. Om man palataliserar gränsen mellan texten och talet kan en stor del

av textanalysen skötas muntligt. Från ansträngningen med läsandet kommer man då direkt till semantiken och syntaxen, utan att behöva snava över textens kringelikrokar.

Beaktansvärt när det gäller elever som har svårigheter med läsningen är deras goda beredskap. Den största inlärningströskeln består ju av motivationen, som sätts på prov hos de flesta på grund av de medfödda svårigheterna.

Alla som undervisat ungdomar vet att största delen av de unga som klarar sig dåligt tänker, att de nog skulle kunna vad som helst, om de bara var intresserade av att öva sig. Det får till stånd ett falskt självförtroende just på det område som kräver upprepning för att kunna utvecklas. Det är ett faktum, att man inte kan behärska begreppsmässigt tänkande innan man börjar jobba systematiskt - alldeles som man inte kan lära sig engelska utan fortgående upprepning.

Att avlägsna inlärningströskeln lyckas lättast om man lär ut en ny sak på ett sätt som eleverna tror att de ren från förut känner till. Till exempel är det lättast att undervisa i kritisk mediäläskunnighet genom att låta eleverna vara experter. En kritisk gestaltning uppstår då som en kollektiv attityd utan att man hakar upp sig på elevernas individuella begränsningar. När det gäller att gestalta textanalysens mekanismer är det också mest effektivt att operera med ett sånt material som eleverna föreställer sig att de känner till utan och innan. Det kan vara t.ex. en barnsång.

Det har varit intressant att märka, att också besvärliga elever kan uppvisa en mycket god

läskunnighet, när hindren för läsandet har röjts undan. Pojkarnas svaga framgång i läsämnen hör också säkerligen delvis ihop med sättet att mäta. Orsaken till underkompensationen är behovet att kompensera dåliga utgångspunkter för förmågan att klara av texter genom att förhålla sig till hela saken som om den vore oväsentlig.

När en neutral relation till det ämne som skall undervisas uppstår kan den förbigås med orden "so what". Det blir då lärarens sak att enkelt och lättfattligt förklara sakens relevans. Problemet ligger till denna del uppenbarligen inte i lärarens förmågor, utan i resurserna. Orsaken till polariseringen av inlärningsresultaten står att finna i den anspråkslösa specialundervisningen. Det är skäl att ta tag i lässvårigheterna innan eleven själv blir medveten om problemet. När det gäller de elever som jag träffat är vi ofta ren tio år för sent ute.

**Det är ett faktum,
att man inte
kan behärska
begreppsmässigt
tänkande innan
man börjar jobba
systematiskt
- alldeles som
man inte kan
lära sig engelska
utan fortgående
upprepning.**

Erilaisten oppijoiden liiton ja aluejärjestöjen yhteystiedot

Henkilöstö

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja	044 300 9693
Anita Wendelin, viestintävastaava	045 156 1981
Pirjo Corell, järjestösihteeri	050 595 0889
Toni Grönholm, toiminta-assistentti	
Liiton yleisnumero	050 5777 299

Nuorisotoiminta, NEO

Mimosa Lindström, nuorisosihteeri	050 406 0068
-----------------------------------	--------------

Oppimisen apuvälinekeskus

Jukka Liimatainen, asiantuntija	050 443 0901
Susanna Maijanen, asiantuntija	050 440 3312
Annele Wiman, asiantuntija	

Taitotuunaajat ESR-hanke, Oppimisen olohuone

Heli Turja, projektipäällikkö	050 453 4299
Pasi Sarsama, ohjaava opettaja	050 371 8625

OPPI-VA-hanke

Jukka Liimatainen, asiantuntija	050 443 0901
Riikka Marttinen, asiantuntija	050 5630583 riikka.marttinen@ideoiden.fi

Puheenjohtaja

Jussi Pihkala	029 533 0256 jussi.pihkala@minedu.fi
---------------	--

Kunniapuheenjohtaja

Airi Valkama	050 598 4198
--------------	--------------

Sähköpostiosoitteet

etunimi.sukunimi@erilaistenoppijoidenliitto.fi

Nettisivustot

www.erilaistenoppijoidenliitto.fi
www.lukiapuvaine.fi

Facebook

Erilaisten oppijoiden liitto
Nuoret erilaiset oppijat
Apuvälinekeskus – oppimiseen, työhön, toimin-
taan
Taitotuunaajat ESR-hanke

Aluejärjestöt sähköpostitse ja internetissä

Hangon seudun erilaiset oppijat	www.hangonerilaisetoppijat@gmail.com
Helsingin seudun erilaiset oppijat	www.lukihero.fi
Joensuun seudun erilaiset oppijat	www.lukijose.fi
Kanta-Hämeen erilaiset oppijat	www.kaheo.fi
Keski-Uudenmaan erilaiset oppijat	www.lukiksero.net
Keski-Suomen erilaiset oppijat	keskisuomenerilaisetoppijat@gmail.com
Kotkan seudun erilaiset oppijat	raili.wilen@luukku.com
Kouvolan seudun erilaiset oppijat	kseo.kouvola@gmail.com
Kuopion seudun erilaiset oppijat	tuija.timonen73@gmail.com
Lahden seudun erilaiset oppijat	www.oppimisti.fi
Pirkanmaan erilaiset oppijat	paivi.kallamaki@tampere.fi
Pohjanmaan lukiyhdistys	www.lossi.org
Pohjois-Suomen lukiyhdistys	juha.ahonen@luovi.fi
Satakieliset eli Monikieliset oppijat	www.satakieliset.yhdistysavain.fi
Varsinais-Suomen dysleksiayhdistys	www.vsdysleksia.net

Aluejärjestöt Facebookissa

Hanero – Hangon erilaiset oppijat
Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (HERO)
JOSE – Joensuun seudun erilaiset oppijat
KAHEO – Kanta-Hämeen erilaiset oppijat
Keski-Suomen erilaiset oppijat
Kotkan seudun erilaiset oppijat
Kouvolan Seudun Erilaiset Oppijat KSEO
Kuopion seudun erilaiset oppijat
KSERO Keski-Uudenmaan erilaiset oppijat
Lahden seudun erilaiset oppijat ry – Oppimisti
Pirkanmaan erilaiset oppijat
Pohjanmaan lukiyhdistys LOSSI ry
Pohjois-Suomen lukiyhdistys
Varsinais-Suomen Dysleksia ry

Valtakunnallinen Lukipuhelin

045 256 1916 (arkisin klo 11-17)

Tilaa uutiskirje

Lähetä sähköpostiosoitteesi osoitteeseen
pirjo.corell@erilaistenoppijoidenliitto.fi
otsikolla ”Tilaan uutiskirjeen”.

Twitter

@ErilaisOppijat

LukSitko

Moniammatillinen aikakauslehti oppimisvaikeuksista ja erilaisesta oppijuudesta

Haluatko tilata LukSitkon vuodelle 2018?

Tietoa

- erilaisesta opettamisesta ja oppimisesta
- apuvälineistä
- työelämästä, terveydenhuollosta ja erilaisesta oppijasta
- kuntoutuksista ja keinoista
- tieteen kuulumisista
- kirjauutuuksista
- lukijärjestöjen ajankohtaisista uutisista
- muista ajankohtaisista lukiasioista

Julkaisija:

valtakunnallinen lukijärjestö, Erilaisten oppijoiden liitto

LukSitkon tilaushinta 2018: 20€, ilmestyy kaksi kertaa vuodessa. Sisältää painetun ja samansisältöisen sähköisen lehden.

Tilaus postitse:

Erilaisten oppijoiden liitto, Vuorikatu 16 A 1,
00100 Helsinki

Tilaus netissä:

www.erilaistenoppijoidenliitto.fi

Tilauslomake, LukSitko 2018

Tilaajan nimi: _____

Sähköpostiosoite: _____

Olen lukijärjestön jäsen
seuraavassa järjestössä: _____

Lehti lähetetään osoitteeseen: _____

Lasku lähetetään osoitteeseen
(+ mahdollinen viite): _____

Y-tunnus: _____

Päivämäärä: _____

Tilaajan allekirjoitus: _____